

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární edukace

Dvouleté dítě v mateřské škole

Diplomová práce

Autor: Lucie Roušarová
Studijní program: N7531 Předškolní a mimoškolní
pedagogika
Studijní obor: Pedagogika předškolního věku
Vedoucí práce: PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Lucie Roušarová
Osobní číslo:	P15K0309
Studijní program:	N7531 Předškolní a mimoškolní pedagogika
Studijní obor:	Pedagogika předškolního věku
Název tématu:	Dvouleté dítě v mateřské škole
Zadávající katedra:	Ústav primární a preprimární edukace

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í:

Cílem diplomové práce je zjistit názory pedagogů na vzdělávání dětí mladších tří let v mateřských školách se zaměřením na podmínky. Teoretická část diplomové práce se zaměřuje na historii a současný stav předškolního vzdělávání v České republice. Zabývá se specifiky vývoje dvouletých dětí a úpravou podmínek v mateřských školách pro jejich vzdělávání. Problematiku péče o děti mladších tří let porovnává s jinými zeměmi Evropy. V empirické části prostřednictvím dotazníků zjišťujeme názory pedagogů mateřských škol na zařazení dvouletých dětí do předškolního vzdělávání.

Vedoucí diplomové práce:	PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D. Ústav primární a preprimární edukace
--------------------------	---

Oponent diplomové práce:	PhDr. Blanka Křováčková
--------------------------	--------------------------------

Datum zadání diplomové práce:	18. 12. 2015
-------------------------------	--------------

Termín odevzdání diplomové práce:	
-----------------------------------	--

doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.
děkan

PhDr. Pavel Zíkl, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Podpis

Poděkování

Děkuji PhDr. Yvetě Pohnětalové, Ph.D za odborné vedení práce, dobré rady a vstřícnost při konzultacích a vypracování diplomové práce.

Anotace

ROUŠAROVÁ, Lucie (2017). *Dvouleté dítě v mateřské škole*. [Diplomová práce]. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, s. 76

Teoretická část diplomové práce se zaměřuje na možnosti vzdělávání dvouletých dětí v České republice, upřesňuje vhodné podmínky a specifika těchto dětí. Dále popisuje předškolní vzdělávání z hlediska historie. Problematiku péče o děti mladších tří let porovnává s jinými zeměmi Evropy.

Metodou ověřování účinnosti je dotazník, prostřednictvím kterého zjišťujeme názory pedagogů mateřských škol na zařazení dvouletých dětí do předškolního vzdělávání. Hlavním cílem diplomové práce je zjistit názory pedagogů na vzdělávání dětí mladších tří let v mateřských školách se zaměřením na podmínky.

Klíčová slova: předškolní vzdělávání, dvouleté děti, podmínky.

Anotation

ROUŠAROVÁ, Lucie (2017). A two year old child in kindergarten. [Master's thesis]. Hradec Králové: faculty of Education University of Hradec Králové, p. 76

The theoretical part of the thesis focuses on the possibility of training two-year-olds in the Czech republic, specifies the appropriate conditions and the specifics of these children. It also describes preschool education in terms of history. The issue of caring for children under the age of free years compares with the other countries of Europe. Method of verification of effectiveness is a questionnaire, through which we find the views of teachers in many schools on the inclusion of two-year-olds in pre-school education. The main objective of the thesis is to find out the views of educators on the education of children under free years of age in kindergartens focusing on the conditions.

Keywords: preschool education, children two years, conditions.

Obsah

Úvod	9
1 Historie	10
1.1 Počátky předškolního vzdělávání	10
1.2 Změny v předškolním vzdělávání ve 20. století	11
2 Současný stav předškolního vzdělávání.....	15
2.1 Předškolní vzdělávání v České republice	15
2.1.1 Předškolní vzdělávání od dvou let věku	19
2.2 Vzdělávací systémy předškolního vzdělávání ve vybraných zemích.....	21
3 Dvouleté děti.....	25
3.1 Specifika dvouletých dětí	25
3.2 Vývojová období dítěte od narození do předškolního věku	26
3.3 Poznávací procesy, dovednosti a další osobnostní rozvoj dítěte do tří let ...	29
4 Podmínky vzdělávání dvouletých dětí	34
4.1 Věcné (materiální) podmínky	35
4.2 Hygienické podmínky	36
4.3 Životospráva, stravování	36
4.4 Psychosociální podmínky	37
4.5 Organizační podmínky	38
4.6 Personální podmínky	38
4.7 Bezpečnostní podmínky	39
5 Přínosy a rizika dvouletých dětí v mateřské škole	41
5.1 Přínosy	41
5.2 Rizika.....	41
5.3 Osobnost pedagoga v mateřské škole.....	43
6 Výzkumné šetření	46
6.1 Výzkumné otázky	46
6.2 Metodologie.....	46
6.2.1 Výzkumný vzorek	47
6.3 Výsledky výzkumného šetření	47
6.4 Shrnutí a diskuze výsledků	65
Závěr	69
Seznam literatury.....	70

Seznam příloh.....	76
---------------------------	-----------

Úvod

Během několika posledních let Česká republika řeší změny v oblasti sociální a vzdělávací politiky týkající se dětí od narození do tří let. Od roku 2013 existuje více způsobů čerpání rodičovské dovolené. Jednou z možností je zkrácená rodičovská dovolená do dvou let věku dítěte, což rodičům, hlavně tedy matkám, umožňuje návrat do zaměstnání. Pro mnoho žen je důležité se do pracovního procesu vrátit co nejdříve kvůli finančním důvodům, osobní spokojenosti, kontaktu se společností, osobnímu rozvoji či uchování znalostí a dovedností v oboru. Potřebují však zajistit kvalitní péči o své děti.

Dříve o děti do dovršení tří let pečovaly jesle, ale ty byly zrušeny novelou zákona 372/2011 Sb., o zdravotnických službách a podmínkách jejich poskytování s účinností od 1. 1. 2014. Od 1. 9. 2016 je zákonem č. 561/2004., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání stanoveno, že se v předškolním vzdělávání vzdělávají děti zpravidla od tří do šesti let, nejdříve však od dvou let. Od roku 2020 bude předškolní vzdělávání organizováno pro děti ve věku od dvou do zpravidla šesti let.

Teoretická část diplomové práce popisuje předškolní vzdělávání z hlediska historie. Na více než dvousetletém vývoji předškolního vzdělávání můžeme sledovat zařazení dvouletých dětí do institucí určených pro děti mladší šesti let. Na historický vývoj plynule navazuje kapitola o současném stavu předškolního vzdělávání v České republice. Problematiku péče o děti mladších tří let porovnává s jinými zeměmi Evropy. Dále se zabývá specifiky dvouletých dětí z hlediska poznávacích procesů, dovedností a dalšího osobnostního rozvoje. Stěžejní kapitolou jsou podmínky vzdělávání dětí do tří let v mateřské škole. Na závěr popisuje kompetence a požadované předpoklady pedagoga mateřské školy.

Metodou ověření účinnosti je dotazník, prostřednictvím kterého zjišťujeme názory pedagogů mateřských škol na zařazení dvouletých dětí do předškolního vzdělávání. Hlavním cílem diplomové práce je zjistit názory pedagogů na vzdělávání dětí mladších tří let v mateřských školách se zaměřením na podmínky.

1 Historie

Tato kapitola se zabývá historií předškolního vzdělávání v České republice i v Evropě. Je důležité brát na vědomí, že institucionální péče o děti mladší tří let není v naší společnosti nic nového. Snahou společnosti bylo vždy zabezpečit péči a ochranu nejmladším dětem. Protože někteří lidé zapomínají, že dvouleté děti v mateřských školách byly již dříve, přesvědčíme se o tom pohledem do historie institucionální péče České republiky i zahraničí. Můžeme sledovat jak vývoj institucí, tak i pro jakou věkovou skupinu a pro jaké děti byly instituce určeny.

1.1 Počátky předškolního vzdělávání

Během devatenáctého století vzniklo mnoho různých zařízení, které společnost vytvořila pro nejmladší děti, aby nahradily péči rodinnou. Nalezíme se staraly o nemanželské, nechtěné nebo odložené děti. Sirotčince zajišťovaly péči pro děti, kterým rodiče umřeli. Nemocné děti byly umísťovány do dětských nemocnic - krátkodobě nemocné, oslabené, nebo chorobinců - dlouhodobě nemocné, trpící nevléčitelnými nemocemi (Splavcová, Kropáčková, 2016a). Tyto instituce byly potřebné kvůli válkám, moru a jiným epidemiím. Nemanželské děti nebo děti neprovdaných matek by bez prvotních institucí nepřežily. Hlavními průkopnicemi předškolní výchovy byly opatrovnice, pěstounky, jež se staraly o opuštěné a sociálně slabé děti.

Kromě těchto institucí pomáhajících dětem v těžkých životních podmínkách, existovaly v polovině 19. století i instituce pečující o děti předškolního věku zaměstnaných rodičů. Mezi tyto zařízení patřily opatrovny, jesle, dětské zahrádky a mateřské školy. Instituce pečující o malé děti využívaly zpočátku pouze děti chudých rodičů. Bohaté rodiny si mohly dovolit vychovatelky, služebné a guvernérky. První instituce pro nejmenší děti vznikaly v Anglii. Ve Francii na počátku 19. století vznikaly první jesle, jejichž úkolem byla ochrana dětí před úrazy a opatrovny, ve kterých vévodila už pro děti od dvou let tvrdá školní disciplína. Tato ideje byla však kritizována Marií Pape-Carpentierovou. První opatrovna v Německu, kde byl podle Friedricha Fröbela kladen důraz více na hru než na disciplínu, vznikla stejně jako ve Francii počátkem 19. století (Český statistický úřad, 1991).

Dne 1. března 1832 vznikly v naší zemi první opatrovny v Karlíně, což byla dříve samostatná obec, dnes je však už součástí hlavního města Praha. Dne 8. října

téhož roku byla založena opatrovna „Na Hrádku,“ jejíž vznik je spojen se jménem Jana Vlastimíra Svobody, který formuloval cíle výchovy dětí od dvou do šesti let. O tři roky později vznikla opatrovna v Plzni. Zájem o opatrovny rok od roku narůstal. Docházelo do nich 20 – 45 dětí ve věku od 2 do 5 let. Opatrovny se tedy stále rozšiřovaly.

Ve 2. polovině 19. století se Česká republika inspiroval německými Kindergarten (německé zahrádky), jejichž průkopníkem byl Friedrich Fröbel. Cíl zahrádek spočíval ve vytyčení zdravé a rozumové výchovy dětí předškolního věku. Mladé dívky se zde také učily a získávaly praxi v péči o děti a rodinu. Docházely do nich děti ve věku dvou až tří let, které zde zůstávaly až do doby, kdy nastoupily do školy. Výchova dětí trvala 4 - 5 hodin denně. Školní poplatek platili pouze bohatší rodiče, jinak bylo opatrování dětí bezplatné (Český statistický úřad, 1991).

Od poloviny 19. století vznikaly na našem území jesle. „*Jesle jsou zdravotnické zařízení zabezpečující všestranný rozvoj dětí zpravidla ve věku do 3 let. Navazuje na péči v rodině.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 94). První jesle vznikly roku 1854 původně jako charitativní zařízení na Starém městě a o tři roky později na Novém Městě. První české jesle byly založeny v roce 1884. Jsou spojovány se jménem Marie Riegrové-Palacké. Pod jejím vedením Výbor dam zřizoval a provozoval školy a jesle pro děti z chudých pražských rodin. Jejich funkce byla zdravotní a sociální nikoli vzdělávací. V roce 1869 vznikla v Praze u sv. Jakuba první česká mateřská škola. Oficiální rozdělení institucí předškolního vzdělávání se objevilo ve školském zákoně roku 1868 a následně v ministerském výnosu č. 4711 z roku 1872. Institucionální péče o děti do zahájení povinné školní docházky byla rozdělena mezi:

- jesle – péče o děti do tří let;
- opatrovny – sociální zařízení pro předškolní děti;
- mateřské školy – zajišťující vzdělávání (Mišurcová, rok neuveden).

1.2 Změny v předškolním vzdělávání ve 20. století

V období první republiky v letech 1918 – 1938 se vytvářelo kvalitní předškolní vzdělávání. V čele reformního hnutí stála Ida Jarníková a Anna Süssová. Hnutí prosazovalo respektování potřeb dětí, odstranění školských způsobů výuky a navrácení hry do mateřských škol.

Reforma byla přerušena druhou světovou válkou a totalitním režimem. Snížil se počet jeslí a mateřských škol na našem území a opatrovny zcela zanikly. Novým zařízením se staly dětské útulky, které pomáhaly pečovat o děti ve věku od dvou do pěti let pracujícím rodičům. Docházelo do nich necelých 30 tisíc dětí ročně. Při rozšiřování sítě mateřských škol postupně útulky zanikaly. Právně zrušeny byly v roce 1989 (Kropáčková, Splavcová, 2016b).

Největší rozkvět jeslí nastal v poválečném období, a to kvůli zapojení žen do pracovního procesu. Odborníci i veřejnost je však kritizovala za některé nedostatky. Mezi hlavní patřila dlouhá doba pobytu dítěte v jeslích a striktní zdravotnické prostředí - bílé stěny, sterilní podmínky, pevný režim, pečovatelky v uniformách (Splavcová, Kropáčková, 2016a). Mateřským školám chyběl pevný organizační řád, jejich náplň a zaměření. Školský zákon č. 95/1948 umístil mateřské školy do školského systému, ve kterém měly své úkoly ve výchově a přípravě k povinné školní docházce. Pečovaly o děti od tří let do doby nástupu do povinné školní docházky (Český statistický úřad, 1991).

Roku 1966 byl vydán zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, který jesle vymezil jako zvláštní dětská zařízení. Ministerstvo zdravotnictví vydalo vyhlášku č. 72/1961 Sb., o zřizování jeslí a mateřských škol ve společných budovách a vyhlášku 43/1966 Sb., o soustavě zdravotnických zařízení, které stanovily provoz jeslí s denním, týdenním a nepřetržitým provozem. V osmdesátých letech jesle své nedostatky napravily a vypadaly přijatelněji (Splavcová, Kropáčková, 2016a). V té době byly jesle považovány za „*výchovná zařízení s léčebně preventivní péčí, která pečují o zdravý tělesný i duševní vývoj a harmonický rozvoj dětí ve věku zpravidla do tří let. Byly chápány jako první článek československé výchovně vzdělávací soustavy, který plnil pedagogické i sociální poslání.*“ (Splavcová, Kropáčková, 2016a, s. 14).

Během devadesátých let došlo k velkému poklesu počtu jeslí kvůli nedostatečnému počtu dětí. Ve společnosti převažoval názor, že matky mají být se svými dětmi doma co nejdéle. Dalším důvodem nedostatečného počtu dětí v jeslích bylo spojování jeslí s kolektivistickou výchovou, upřednostňování potřeb společnosti před zájmy dětí. Jesle byly považovány do roku 2004 za školská zařízení, poté byly zařazeny do resortu Ministerstva zdravotnictví České republiky, kam patřily až do března 2012. V dubnu 2012 byla zrušena platnost zákona č. 20/1966 Sb. Provozování jeslí jako zdravotnických zařízení muselo být ukončeno do konce roku 2013 (Palonciová et al., 2013). Nyní se jesle mohou dle zákona č. 247/2014 Sb.,

o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině s účinností od 29. listopadu 2014 řadit pod dětské skupiny, které spadají pod resort Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) přinesl zásadní změnu pro mateřské školy. Jsou samostatným právním subjektem, jehož úkolem je vzdělávání, nikoliv pouze vychovávání dětí (Syslová, 2011). Následující tabulky pro přehlednost ukazují vývoj počtu jeslí a počtu míst v jeslích v letech 1990 a 2005 (tab. 1), dále počet jeslí a počet míst v jeslích v roce 2005 – podle krajů (tab. 2) a poslední tabulka uvádí počty dětí v mateřských školách ve školním roce 1996/1997 až 2005/2006 - podle věku (tab. 3).

Tab. 1 Vývoj počtu jeslí a počtu míst v jeslích v letech 1990 a 2005

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
počet zařízení	1 043	486	381	247	235	207	151	101
počet míst v jeslích	39 829	-	13 196	9 265	8 565	7 574	5 551	2 965
meziroční pokles počtu míst v %	-	-	- 64,9 1990-1992	- 29,8	- 7,6	- 11,6	- 26,7	- 46,6
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
počet zařízení	79	67	65	59	58	60	58	54
počet míst v jeslích	2 191	1 913	1 867	1 717	1 674	1 770	1 708	1 671
meziroční pokles počtu míst v %	- 26,2	- 12,7	- 2,4	- 8,0	- 2,5	+ 5,7	- 3,5	- 2,2

Pozn.: Od roku 2000 zahrnuje jesle a mikrojesle včetně dalších dětských zařízení. Do roku 1999 včetně jsou údaje jen za jesle a mikrojesle.

(Kuchařová, Svobodová, 2006, s. 10)

Tab. 2 Počet jeslí a počet míst v jeslích v roce 2005 – podle krajů

	počet zařízení	počet míst v jeslích
Hlavní město Praha	9	351
Středočeský kraj	3	96
Jihočeský kraj	2	90
Plzeňský kraj	4	73
Karlovarský kraj	0	0
Ústecký kraj	10	263
Liberecký kraj	1	50
Královéhradecký kraj	4	139
Pardubický kraj	1	18
Vysočina	3	65
Jihomoravský kraj	3	110
Olomoucký kraj	3	100
Zlínský kraj	7	177
Moravskoslezský kraj	4	139
Česká republika	54	1 671

Pozn.: Stav k 31.12.2005.

(Kuchařová, Svobodová, 2006, s. 11)

Tab. 3 Počty dětí v mateřských školách ve školním roce 1996/1997 až 2005/2006 – podle věku

věk	1996/97	1997/98	1998/99	99/2000	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06
mladší než 3 roky	12 935	10 475	12 826	15 238	18 712	20 043	21 996	22 661	24 321	23 849
3leté	66 810	61 822	58 285	59 829	63 172	65 057	68 461	70 477	69 654	69 519
4leté	98 127	99 917	95 360	84 986	82 242	81 865	81 884	81 815	82 811	82 369
5leté	115 839	110 324	111 126	104 240	91 393	87 020	85 590	84 385	83 608	85 883
starší než 5 let	23 448	24 970	25 259	25 899	24 319	22 453	20 928	21 153	20 093	20 563
celkem	317 159	307 508	302 856	290 192	279 838	276 438	278 859	280 491	280 487	282 183

(Kuchařová, Svobodová, 2006, s. 17)

Z výše uvedeného je zřejmé, že i dříve byly dvouleté děti umísťovány do různých typů zařízení. Navštěvovaly opatrovny, dětské zahrádky, útulky, a jesle. Nebyly tedy pouze v péči rodičů. Dále tato kapitola potvrzuje, že ani vzdělávání dvouletých dětí v mateřských školách není nic nového. V osmdesátých letech 20. století byla společná zařízení jeslí a mateřských škol považována za předškolní instituce. Byl pro ně vypracován ucelený Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy (1977, úprava 1948).

2 Současný stav předškolního vzdělávání

Tato kapitola představuje možnosti a cíle předškolního vzdělávání v České republice. Dále poskytuje porovnání preprimárního vzdělávání v některých evropských zemích.

2.1 Předškolní vzdělávání v České republice

Dle školského zákona se „*předškolní vzdělávání organizuje pro děti ve věku zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však pro děti od 2 let. Od počátku školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne pátého roku věku do zahájení povinné školní docházky dítěte, je předškolní vzdělávání povinné, není-li dále stanoveno jinak.*“ (§ 34 Školského zákona, nečíslováno).

Mezinárodní výzkumy ukázaly, že preprimární vzdělávání pomáhá dětem utvořit základ pro celoživotní učení a snižuje nerovnosti ve výsledcích vzdělávání. Žáci, kteří absolvovali předškolní vzdělávání, mají lepší výsledky v testech PISA. Nejvýznamnější je předškolní vzdělávání před vstupem do povinného vzdělávání (Kleňhová, 2012).

V roce 2004 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky schválilo kurikulární dokument Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále už jen RVP PV). Dle něho mají všechny mateřské školy za povinnost tvořit od 1. září 2007 školní vzdělávací programy.

Kurikulární dokumenty obsahují dvě úrovně a to státní a školní. Do státní úrovně spadá Národní program vzdělávání (NVP) a Rámcové vzdělávací programy (RVP). NVP se zaměřuje na vzdělávání jako na celek a RVP formuluje požadavky pro jednotlivé stupně (předškolní, základní a střední vzdělávání). Školní úroveň tvoří školní vzdělávací programy (ŠVP). Každá škola si je vytváří samostatně podle zásad v daném RVP a dle nich poté realizuje vzdělávání. RVP PV staví do popředí osobnost dítěte, které je chápáno jako samostatná bytost a jehož potřeby a zájmy jsou s respektem uznávány. Podstatou je vyrovnávání šancí dětí. RVP PV rozděluje cíle na tyto kategorie v úrovni obecné a poté oblastní (RVP PV, 2017):

Rámcové cíle – vyjadřující univerzální záměry předškolního vzdělávání.

- Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání;
- osvojení hodnot;
- získání osobnostních postojů.

„Záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou (kompetentní, způsobilou) zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny (zejména v prostředí jemu blízkém, tj. v prostředí rodiny a školy), a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně čekají.“ (RVP PV 2017, s. 10).

- a) Klíčové kompetence – představují výstupy, obecnější způsobilosti, dosažitelné v předškolním vzdělávání.
- Kompetence k učení;
 - kompetence k řešení problémů;
 - kompetence komunikativní;
 - kompetence sociální a personální;
 - kompetence činnostní a občanské.
- b) Dílčí cíle – vyjadřují konkrétní záměry příslušející té které vzdělávací oblasti.
- Biologické;
 - psychologické;
 - interpersonální;
 - sociálně-kulturní;
 - environmentální.
- c) Dílčí výstupy – dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty, které dílčím cílům odpovídají (RVP PV, 2017).

Základními institucemi předškolního vzdělávání jsou mateřské školy určené pro děti před dosažením věku pro zahájení povinné školní docházky. Podle § 34 školského zákona je předškolní vzdělávání určeno pro děti zpravidla od tří do šesti let, nejdříve však pro děti od 2 let. O přijetí dítěte do mateřské školy rozhoduje ředitel.

Provoz mateřských škol registrovaných ve školském rejstříku je finančně podporován dotacemi ze státního rozpočtu. Vzdělávání ve veřejných mateřských školách je poskytováno bezplatně, rodiče dětí navštěvujících veřejné mateřské školy však doplácí maximálně 50 % provozních nákladů. Financování zajišťuje zřizovatel, kterým bývá zpravidla obec. Vedle veřejných mateřských škol sem patří také mateřské školy soukromé, které zřizují církve nebo právnické osoby (Palonciová et al., 2014).

Dle §1 vyhlášky č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání (dále jen vyhláška o předškolním vzdělávání) „*mateřská škola spolupracuje se zákonnými zástupci dětí a dalšími fyzickými a právními osobami s cílem vyvíjet aktivity a organizovat činnosti ve prospěch rozvoje dětí a prohloubení vzdělávacího a výchovného působení mateřské školy, rodiny a společnosti.*“ (§1 vyhlášky č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, nečíslováno). Zřizovat lze mateřské školy s celodenním (6, 5 – 12 hodin denně), polodenním (do 6, 5 hodiny) či internátním provozem. Podle § 2 vyhlášky o předškolním vzdělávání, se třída mateřské školy naplňuje do počtu 24 dětí. Dle § 23 školského zákona o organizaci škol zřizovatel však může povolit výjimku z nejvyššího počtu dětí stanoveného prováděcím právním předpisem do počtu čtyř dětí. V jedné třídě může být maximálně 28 dětí. Třídy mohou být homogenní nebo heterogenní (Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, nečíslováno).

Služby péče o děti

Předškolní péče o dítě nabízí i jiné možnosti. Dělí se do několika kategorií.

a) Volná živnost

Volná živnost je upravována zákonem č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, volné živnosti Poskytování služeb pro rodinu a domácnost a Mimoškolní výchova a vzdělávání. Živnostenské oprávnění může získat bezúhonná osoba starší 18 let. Ohled se nebere na dosažené vzdělání ani profesní přípravu. Osoba pečuje o dítě zpravidla v domácnosti, a to i několika rodinám najednou. Přínosem je péče o děti od nejmladšího věku (kojenci) a časová přizpůsobivost. Nevýhodou je nezaručená kvalitní péče, finanční náročnost a citové upnutí dítěte na pečující osobu (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

b) Vázaná živnost

Vázaná živnost se řídí zákonem č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání, vázaná živnost Péče o dítě do tří let v denním režimu. Mohou ji poskytovat absolventi pedagogických a zdravotnických oborů s praxí v oboru. Je pevně stanovena provozní doba, prostory pro poskytování služby a řídí se stejně jako v případě mateřských škol vyhláškou č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. Náklady na provoz zařízení hradí zřizovatel a rodiče dětí (Splavcová, Kropáčková, 2016a). Neexistuje kontrola kvality těchto služeb. Většinou jsou tyto služby poskytovány pro děti raného věku.

Nejsou stanoveny počty pečujících osob ani maximální počet dětí ve skupině. Patří sem zařízení typu miniškoliček, mikrojeslí a dětských hlídacích center (Kuchařová a kol. 2009).

c) Dětské skupiny

„Jsou to malé skupinky různě starých dětí, kde se personál bude věnovat individuálnímu rozvoji vašich dětí a to podle jejich věku, vrozených dispozic i zájmů.“ (Seznam škol EU, 2014, nečíslováno).

Další možností jsou tzv. dětské skupiny, které se řídí zákonem č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině (dále jen zákon o dětské skupině). Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) provádí na základě přijaté žádosti zápis do evidence poskytovatelů, kteří musí splňovat kvalifikační předpoklady, a to vést evidenci dětí, sepsat s rodiči písemnou smlouvu o poskytování služby a naopak nemusí zajistit stravování dětí. Poskytují služby sociální, nikoliv vzdělávací. Kontrolním orgánem MPSV je Státní úřad inspekce práce. Všechny děti docházející do této skupiny musí být očkované (Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů). Náklady hradí rodiče a zřizovatel (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

Zařízení musí být v souladu s předpisy o hygieně, stravování, požární a stavební oblasti atd. Osoby si ho mohou zřídit v případě, že nebudou poskytovat péči typu mateřských škol nebo zdravotnických zařízení typu jeslí a činnost není podnikáním. (Plívová, 2011).

Dle zákona o dětských skupinách nesmí být ve skupině zařazeno více než 24 dětí. Počet pečujících osob na počet dětí je stanoven přísněji než v mateřské škole. Jedna osoba může pečovat o skupinu do 6 dětí, od 7 do 24 dětí jsou to již dvě osoby. Tři osoby pak pečují o skupinu od 13 do 24 dětí v případě, že ve skupině je alespoň jedno dítě mladší než dva roky. Péče je poskytována pravidelně o děti od jednoho roku věku do zahájení povinné školní docházky. Umožňuje docházku nejméně 6 hodin denně, jenž je poskytována mimo domácnost dítěte v kolektivu dětí a která je zaměřena na zajištění potřeb dítěte, na výchovu, rozvoj schopností, kulturních a hygienických návyků dítěte.

Pečující osoba v dětské skupině musí mít odbornou způsobilost, za kterou je považována odborná způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry, zdravotnického asistenta, ošetřovatele, lékaře, porodní asistentky, zdravotně-sociálního pracovníka, zdravotnického záchranáře, psychologa ve zdravotnictví nebo specializovaná

způsobilost k výkonu povolání klinického psychologa, odborná způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka nebo odborná způsobilost pracovníka v sociálních službách, odborná kvalifikace učitele mateřské školy, učitele prvního stupně základní školy nebo vychovatele, profesní kvalifikace chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky.

Dětské skupiny pomáhají rodičům v případě, že jejich dítě nedostane místo v mateřské škole a rodiče by chtěli nastoupit do zaměstnání. Provozovat je můžou firmy, radnice, vysoké školy nebo školy a spolky, jež budou mít na provozování povolení od ministerstva práce (Seznam škol EU, 2014). Dne 29. dubna ministerstvo práce a sociálních věcí zaregistrovalo stou dětskou skupinu. V nynější době dětské skupiny poskytují 1455 míst (Habáň, 2016).

2.1.1 Předškolní vzdělávání od dvou let věku

Aktuální RVP PV (RVP PV, 2017) zohledňuje v nové kapitole 10 vzdělávání dětí od dvou do tří let věku, spolu s podmínkami pro jejich vzdělávání. K dalším úpravám ohledně vzdělávání dvouletých dětí došlo v kapitole 1.1, 4, 7.6 a 12.

RVP PV uvádí, že rámcové cíle a záměry vzdělávání RVP PV jsou přijatelné i pro děti raného věku. Avšak musí se dbát na jejich specifika. Důležitý je vstřícný přístup všech zaměstnanců organizace, pestrá nabídka činností, možnost volného pohybu a hry. Nezbytný je pravidelný denní režim, pocti bezpečí, jednoduchá pravidla a individuální péče (podrobněji o podmínkách vzdělávání dvouletých dětí v kapitole 4). Péče o děti mladší tří let musí být organizačně a provozně zajištěna v souladu s platnými právními předpisy: Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, středním odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 563/2004, o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů (a příslušné prováděcí předpisy); vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů; vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných; vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění pozdějších předpisů a další.

Vzdělávání dětí raného věku v mateřské škole je vyhovující pokud splňuje určité podmínky. Mateřská škola je vybavena podnětnými a bezpečnými hračkami a má

dostatečné zázemí pro hygienu. Dětem je nabízeno přiměřené množství různých podnětů, které neohrožují jejich bezpečí. Specifické pomůcky jim zajišťují pocit bezpečí a jistoty. K předmětům, které by je mohly nějakým způsobem ohrozit, mají omezený přístup. Třída umožňuje dětem vykonávat volný pohyb, hry a odpočinek. Musí se také vymezit prostor pro umístění náhradního oblečení a hygienických potřeb. Režim dne je přizpůsoben požadavkům dětí mladších tří let. Poskytuje se jim dostatek času na činnosti, odpočinek, dodržuje se pravidelnost činností, jsou nastaveny vhodné podmínky pro adaptaci. Učitel volí laskavý přístup s individuálním nebo kooperativním vzděláváním. Mateřská škola má pozitivní klima, které uplatňuje i v rámci spolupráce s rodinou (RVP PV, 2017).

„Většina zemí pokládá služby pro nemladší děti (do 3 let) za ekonomické opatření, které umožňuje oběma rodičům pracovat nebo studovat. Přestože pečovatelská funkce je těmto službám explicitně připisována, stále více se do popředí dostává také dimenze vzdělávací a socializační.“ (Syslová, Borkovcová, Průcha, 2014 s. 25).

Cíle raného vzdělávání

- Děti 0/1 – 2/3 roky – celková psychická, fyzická a sociální pohoda, socializace dítěte, prevence sociálních problémů.
- Děti 3 – 6 let – výchovně vzdělávací funkce, kognitivní a sociální rozvoj socializace, základy dovedností (Syslová, Borkovcová, Průcha, 2014).

Vzdělávání dětí mladších tří let je v současné době velice diskutovaným tématem u politiků, psychologů, pediatrů, sociologů, pedagogů i rodičů. Matky mohou nastoupit do zaměstnání už po dvou letech rodičovské dovolené. Kdo se však bude starat o jejich dvouleté dítě? To je velmi těžká otázka. Kam dítě umístit, aby mohla matka vydělávat peníze, které jsou u některých rodin nezbytně nutné? Často se poukazuje na to, že ženy jsou diskriminované na trhu práce. Někteří zaměstnavatelé nechtějí přijímat ženy ve věku kolem 25 let, neboť by mohly otěhotnět. Matky u zaměstnavatelů nejsou také oblíbené, protože děti jsou často nemocné. Pracovní doba často neumožňuje, aby děti zavedly do mateřských škol a zase je z nich vyzvedly (Kropáčková, 2016).

Od roku 1999 je Česká republika členem mezinárodního projektu OECD zaměřujícího se na předškolní výchovu a vzdělání v zemích OECD. Výsledkem srovnávacího projektu se stala studie (rok 2000), jež ukazuje celkový přehled o předškolním vzdělávání, výchově a péči o děti od 0 do 6 let v mezinárodním kontextu.

Bylo zformulováno několik cílů pro Českou republiku, ke kterým by měla směřovat. Jeden z cílů se také týká vzdělávání dětí mladších tří let:

„Rozvíjet flexibilnější a otevřenější systém výchovy a vzdělávání a nabízet možnost výběru různých alternativ pomoci rodině v péči o dítě mladší tří let, vytvářet možnosti pro pomoc neúplným rodinám, resp. osamělým matkám, vytvářet příležitosti parciální návštěvě zařízení jako obohacení programu dítěte, které je v péči rodiny, podporovat institucionální péči jako prostor pro práci s rodinou, pro prevenci a včasnou diagnostiku vývojových poruch, pro prevenci ústavní výchovy, jako psychoterapeutické prostředí pro dítě.“ (VÚP, 2004, nečíslováno).

2.2 Vzdělávací systémy předškolního vzdělávání ve vybraných zemích

Každá země má své vlastní ekonomické, sociální, kulturní a společenské podmínky. Tato kapitola popisuje předškolní vzdělávání ve vybraných zemích. Česká republika by se mohla jejich přístupem k ranému vzdělávání inspirovat.

V současné době evropské země nabízejí v oblasti preprimárního vzdělávání akreditované a dotované služby. Nabídka služeb pro děti do tří let se v evropských zemích liší a existují v nich velké rozdíly. Ve skandinávských zemích se preprimárního vzdělávání účastní 50 % nejmladších dětí, v Dánsku 83 % a v České republice jen 0,5%.

V Norsku, Švédsku a Finsku se mohou rodiče rozhodnout, zda se o děti od 1 roku do tří let budou starat doma a dostávat dávky v hotovosti, nebo je umístí do vzdělávacího zařízení nebo do zařízení péče o děti. Finsko a Švédsko zajišťuje všem dětem nárok na pravidelné denní hlídání dětí. Ve Finsku mohou rodiče těchto služeb využívat od konce mateřské nebo rodičovské dovolené a ve Švédsku od prvního roku věku dítěte. Rodiče ve Finsku si mohou vybrat z denního opatrování v domácnosti nebo umístění dítěte do zařízení. Obě varianty se přizpůsobují potřebám rodičů – hlídání dětí ve večerních hodinách a o víkendech (EACEA, 2010).

Problémem v péči o děti mladší tří let je úroveň vzdělání pracovníků a nedostatečná kapacita. Nedostatek míst je v zemích střední a východní Evropy (Česká republika, Estonsko, Lotyšsko, Polsko, Rumunsko a Slovensko), netýká se pouze zemí skandinávských. Nedostatek služeb pro děti v raném dětství má vliv na kariérní rozvoj matek a na rozhodnutí rodičů, zda se budou o své potomky starat doma či nikoli. Důvodů neumístění dítěte do zařízení je několik: nedostatečné množství zařízení, výše

poplatků, neflexibilní provozní doba, jež nevyhovuje pracovní době matek (EACEA, 2010). V dalších odstavcích popisují předškolní vzdělávání v Rakousku, Francii, Slovensku, Anglii, Německu, Norsku a Švédsku.

Rakousko

Rakouské předškolní vzdělávání potkává mnoho reformních změn. Zaměřuje se na podporu dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí a preprimárnímu vzdělávání přisuzuje spíše vzdělávací úroveň. Mateřské školy jsou součástí sociálního zabezpečení. Od září roku 2010 mají všechny pětileté děti předškolní vzdělávání povinné na 16 hodin týdně. Rodiče za poskytované vzdělávání nic neplatí. Rakousko ještě zatím nemá zajištěných 33% míst pro děti mladších tří let. Od roku 2008 bylo vytvořeno ujednání o rozvoji institucionální péče na vznik dalších 5000 míst v preprimárním vzdělávání pro děti mladších tří let. Maximální počet dětí je 25 – 28 na jednu třídu. Nezralé šestileté děti musí docházet do přípravné třídy, která je nultým stupněm základní školy (Stralczynská, 2012).

Francie

Francouzský systém se podobá našemu v České republice. Dříve péči o děti mladší tří let obstarávaly jesle. Dvouleté děti mohou být přijímány i do mateřských škol, které jsou zařazeny pod Ministerstva školství a jsou součástí vzdělávacího systému. Rodiče za předškolní vzdělávání nemusí platit poplatky a obec se zavazuje obstarat místo pro dítě v mateřské škole všem dětem, kterým byly v předešlém roce tři roky (Dudová a kol., 2012).

Slovensko

Struktura předškolního vzdělávání je na velmi dobré úrovni. Zajišťují ho mateřské školy, jež pečují o děti od tří do šesti let. Od roku 1993 je preprimární vzdělávání dobrovolné, ale mateřské školy mají povinnost přednostně přijmout pětileté děti, které neplatí žádné poplatky. Dle slovenské školské legislativy je předškolní vzdělávání součástí školského systému. Mateřské školy se řídí „*Štátnym vzdelávacím programem ISCE 0 – preprimárne vzdelávanie (2008)*“, který plní funkci státního rámcového programu (Syslová, Borkovcová, Průcha, 2014).

Anglie

Velký počet dětí mladšího věku dochází od tří let do předškolních zařízení, která jsou podobná mateřským školám v České republice. Předškolní vzdělávání je nepovinné, ale účastní se ho asi 80% dětí. Preprimárnímu vzdělávání se přisuzuje velká důležitost, proto musí úřady od roku 2005 zajistit místo pro každé dítě od tří let. Rodiče však mohou do tamních zařízení umístit i děti od dvou let (Syslová, Borkovcová, Průcha, 2014).

Německo

Německo je proslavené známým německým pedagogem W. A. Fröbelem, který od poloviny 19. století zakládal „dětské zahrádky“ (Kindergärten). Preprimární vzdělávání probíhá v několika druzích institucích. Mateřská škola je určena pro děti od tří do šesti let. Od roku 1996 mají všechny matky právo umístit děti předškolního věku do mateřské školy. Školní mateřské školy slouží dětem, které dosáhly šesti let, ale nejsou ještě zralé pro školní docházku. Přípravné třídy jsou pro pětileté děti, které chtějí rodiče připravit na vstup do školy.

Německo klade velký důraz na začleňování dětí mladších tří let do raného předškolního vzdělávání. V roce 2006 Německo začalo rozvíjet předškolní zařízení pro děti od narození do šesti let. V roce 2013 dostaly děti od jednoho roku nárok na vstup do předškolní preprimárního vzdělávání, jež je legislativně podporováno zákonem na podporu dětí mladších tří let v denních zařízeních (Syslová, Borkovcová, Průcha, 2014).

Norsko

Od roku 2005 mají všechny děti právo na předškolní péči již už od prvního roku věku dítěte do šestého roku, ve kterém začíná povinná školní docházka. Hlavní institucí preprimárního vzdělávání jsou mateřské školy s celodenní nebo polodenní péčí. Rané vzdělávání navštěvuje velké množství dětí. Od jednoho roku do dvou let je to 64% a od tří do pěti let je to 95%. Rodiče přispívají na péči dle svých možností a příjmů. Rodiče s velmi nízkými příjmy jsou od poplatků osvobozeni (Syslová, Borkovcová, Průcha, 2014).

Švédsko

Švédské předškolní vzdělávání je na velmi dobré úrovni. Obce musí zajistit pro každé dítě raného věku mateřskou školu s kvalitní péčí. Cílovou skupinou jsou hlavně děti

pracujících nebo studujících rodičů. Tříletých dětí navštěvuje předškolní vzdělávání 85%, šestiletých 96%. Zajímavostí švédského preprimárního vzdělávání je délka jeho trvání – do věku sedmi let. Děti raného věku většinou dochází do státních málokdy soukromých mateřských škol, které se starají o děti už od jednoho roku. Preprimární vzdělávání začíná od tří let věku dítěte. Děti nezaměstnaných rodičů nebo rodičů na mateřské či rodičovské dovolené mají také nárok na každodenní, ale zkrácenou návštěvu mateřské školy. Financování se rozděluje mezi rodiče (dle velikosti příjmů) a místní samosprávu. Další možností rané péče jsou „rodinné domovy,“ ve kterých se jedna kvalifikovaná matka pro péči o děti stará o děti z několika rodin. Tento typ je využívám i ve Finsku a uvažovala o něm i Česká republika, kde nakonec nebyl uskutečněný. Přípravné třídy jsou určeny pro děti od šesti let. Pomáhají dětem s přípravou na povinnou školní docházku. Jsou dobrovolné a navštěvují je 96% dětí (Syslová, Borkovcová, Průcha, 2014).

3 Dvouleté děti

V raném věku jsou velké rozdíly ve vývoji vrstevníků. Této skutečnosti si musí být vědomi při práci s dětmi psychologové, pediatři, pedagogové i další odborníci. Období raného dětství považují za důležité pro další vývoj. Vývojová psychologie zařazuje dvouleté děti do batolecího období a děti tříleté do období předškolního. Je tedy zřejmé, že mezi tříletými a dvouletými dětmi budou při bližším porovnání znatelné rozdíly.

Období mezi druhým a třetím rokem je v životě dítěte velmi důležité, neboť se intenzivně rozvíjí řeč, motorické dovednosti, dochází k osamostatňování a ke zdokonalování pohybových aktivit. Pokud mateřské školy budou přijímat děti mladší tři let, je nutností, aby pedagogové měli osvojené informace o jejich vývoji, specifikách, osobnostním rozvoji a potřebách těchto dětí a vhodně podle toho upravili podmínky, činnosti i denní režim.

3.1 Specifika dvouletých dětí

Ve vývoji jedince existuje mnoho rozdílů. Pediatři, psychologové, rodiče a pedagogové na to musí brát ohled a musí s tím umět pracovat (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

Psychický vývoj definuje Vágnerová: „*Vývoj je zákonitý proces s posloupnými a na sebe navazujícími vývojovými fázemi. Vývoj není plynulý a rovnoměrný, střídají se období rychlého a pomalého vývoje a období socializace.*“ (Vágnerová, 2000 in Splavcová, Kropáčková, 2016a, s. 40). Vývoj dětí je ovlivněn mnoha vlivy, mezi které patří vlivy biologické, psychické a sociální. V životě dochází k určitým fázím, jež nejde urychlit nebo přeskochit. Psychický vývoj je utvářen prostřednictvím mnoha faktorů jako například dědičností, výchovou, prostředím a rodinou.

Dítě ve dvou letech se postupně osamostatňuje, odpoutává se od matky. Dle Sigmunda Freuda má toto dítě anální období, které je charakteristické slastí ze zadržování nebo vyměšování stolice. Významný německý psycholog Erik H. Erikson tvrdil, že v tomto věku dítě potřebuje rovnováhu, řád a že začíná prosazovat vlastní vůli. Vytvořil osm stádií věků člověka a k dítěti dvouletému přiřadil vztah autonomie versus stud. Jean Piaget, který studoval vývoj kognitivních schopností, rozčlenil jejich kognitivní vývoj do pěti stádií. Děti do dvou let prožívají senzomotorické období, ve kterém získávají řešení prostřednictvím pokusu a omylu, řídí se reflexí, opakují činnosti, učí se nápodobou (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

John Bowlby tvrdil, že připoutání v prvních dvou letech je stěžejní k utváření důvěrných a láskyplných vztahů v budoucnosti. Velmi důležité je naplňování potřeb dítěte. Potřeby jsou různé dle věku, pohlaví, vlastností dítěte a zvyků rodiny. Pokud by potřeby nebyly dlouhodobě uspokojovány, vedlo by to k frustraci a deprivaci (Splavcová, Kropáčková, 2016a). Zdeněk Matějček a Josef Langmeier vytvořili teorii psychické deprivace a vymezili základní psychické potřeby:

- Potřeba určitého množství, proměnlivosti a kvality vnějších podnětů;
- potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech;
- potřeba prvotních emocionálních a sociálních vztahů;
- potřeba identity společenského uplatnění a společenské hodnoty;
- potřeba otevřené budoucnosti nebo životní perspektivy (Štěpánová, 2009).

3.2 Vývojová období dítěte od narození do předškolního věku

Novorozenec

Novorozenecké období trvá první měsíc života a jeho základem je adaptace na nové prostředí. V tomto období musí být naplňovány základní fyziologické potřeby: spánek, nasycení, teplo, čistota a bezpečí. Kojením se zintenzivňuje vztah dítěte a matky. Seznamuje se se zrakovými podněty, zvuky, doteky a prostředím. Novorozenec má vrozené reflexy, které mu pomáhají v adaptaci. Jsou to reflexy sací, vyměšovací, obranné, úchopové, polykací, hledací, polohové. Je schopno odlišit pouze emoci příjemnou a nepříjemnou (Langmeier, Krejčířová, 2006). Vyvinuté jsou všechny jeho smysly. Nervový systém novorozence není funkčně a anatomicky zralý. Je velmi důležité pečovat správně o dítě z hlediska fyzického ošetření, ale i podporovat vazbu matky a dítěte v oblasti emoční (Langmeier, Krejčířová 1998).

Prostřednictvím sluchu vnímá hlas matky, hmatem vnímá teplo či chlad, dále má rozvinutý zrak, chuť i čich. Od prvního dne života rozeznává dítě pouze světlo a tmu. Novorozenec strabuje (*šilhá*) a nefixuje. Od desátého do dvacátého čtvrtého dne novorozenec fixuje jasně osvětlené předměty. Spánek trvá asi 20 hodin denně, ale je rozdělen do kratších časových úseků (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Kojenec

Kojenecké období se časově vymezuje od prvního měsíce do dvanácti měsíců věku dítěte. Erikson (1963) označuje toto období tzv. receptivní fází. Dítě vnímá podněty

z okolního světa a určitým způsobem na ně reaguje. Při příjemném prožitku se u dítěte posiluje zvědavost, ale naopak při nepříjemné zkušenosti se zvědavost utlumuje

Nejvíce důležitým smyslem v tomto období je zrak, neboť prostřednictvím zrakového vnímání dítě získává mnoho informací. Vágnerová tvrdí, že pokud by dítě nemělo dostatek zrakových podnětů, bylo by jeho vnímání omezeno. První měsíc je tedy senzitivní fází rozvoje zrakové percepce (Vágnerová, 2005).

Počátek vývoje řeči se nazývá předřečové období. Kolem 6. týdne se dítě usmívá, později vydává zvuky, když se na něj někdo hovoří. Ve třetím měsíci si začíná pobrukovat a v šestém měsíci se u dítěte objevují první slabiky (začíná žvatlat). S řečí v pravém slova smyslu dítě začíná koncem prvního roku života (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Dítě vyroste o 20 – 25 cm (na konci období měří průměrně 75 cm), tělesná hmotnost se zvýší o 6 – 7 kg (na konci období váží přibližně 10 – 11 kg). Prudce se vyvíjí i psychika, zraje centrální nervová soustava. Velké pokroky nastávají v oblasti motoriky. Hrubá motorika probíhá s tzv. principem kefalokaudálním - tj. ovládnutí těla od hlavy k patě. Další dva základní principy motorického vývoje jsou princip proximodistální (pohyby od velkých kloubů horních a dolních končetin k menším – prsty) a ulnoradiální (ovládání ruky od malíčkové strany dlaně k palci při uchopování, které vede až ke klešťovému úchopu).

V šesti týdnech udrží kojeneček hlavičku v rovině těla. Ve třech měsících zvedá při lehu na břicho hlavičku nad podložku, začíná se opírat o předloktí „pase koníčky.“ V šesti měsících dokáže s pomocí opory sedět. Zvládne se ze zad obrátit na břicho a zpátky. V devátém měsíci dítě sedí stabilně na podlaze, leze, pohybuje se po ruce a kolenou. Dokáže již stát s přidržením nábytku. Ve dvanácti měsících se pokouší o první kroky.

Vedle hrubé motoriky se vyvíjí i motorika jemná. Kolem čtvrtého měsíce uchopuje předměty čtyřmi prsty bez palce (dlaňový úchop). Mezi sedmým a osmým měsícem začíná využívat dlaňové uchopování s opozicí palce (nůžkový úchop). Konečky prstů (klešťový úchop) předměty uchopuje od devátého měsíce. V prvním roku věku dítě předmět pevně uchopí a umí s ním manipulovat.

Na konci kojeneckého období se začíná také objevovat separační úzkost a strach z cizích lidí. Dítě si uvědomuje svou identitu. Kojenecké období je velmi důležité pro psychologický vývoj, důležité je uspokojování základní potřeby bezpečí a jistoty (Dobšíková, 2013).

Batole

Batolecí období zahrnuje život dítěte od 1 roku do tří let. Tato část života přináší rodičům i dětem mnoho důležitých změn. Dítě začíná získávat samostatnost a vlastní identitu (Labusová, 2016).

Šulová definuje batolecí období jako: „*Období výrazného motorického rozvoje spojovaného se samostatnou chůzí a cílenou manipulací, doba osvojování si mateřštiny a rozšiřování sociálních vztahů, doba vydělování vlastního já a sebeuvědomování.*“ (Šulová, 2005, s. 58).

Dítě si je jistější v motorických dovednostech, raduje se ze zvládnutí nových činností, které chce opakovat stále dokola. Učí se pomocí nápodoby nebo experimentování. Ve výslovnosti se vykytují ještě nedostatky, dítěti rozumí jen blízké osoby. Slovní zásoba se pomalu obohacuje. Objevuje se období vzdoru a záchvaty vzteku. Velmi výrazným znakem v tomto období je osamostatňování. Dítě potřebuje volný pohyb, nabídku podnětného prostředí, vytváření sociálních vazeb mimo rodinu, vrstevníky, komunikaci s osobami, jež slouží k jeho rozvoji mluvení.

Zlepšuje se hrubá i jemná motorika, i když neprobíhají tak výrazné změny jako v novorozeneckém období. Dítě umí skákat, běhat, učí se jezdit na koloběžce nebo tříkolce (Splavcová, Kropáčková, 2016a). Ve dvou letech dává dítě nohy daleko od sebe a roztahuje ruce, aby lépe udrželo rovnováhu. Na konci druhého roku chodí po schodech, ale ještě se přidržuje. Od tří let chodí tak, že střídá nohy. Kolem patnáctého měsíce se objevuje „první kresba“ – čmárá tužkou po papíře. Ve dvou letech napodobí kruh či čáru. Tužku dítě drží dlaňovým úchopem (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Postupně se zdokonaluje i hra, která přechází od lokomočních a konstruktivních her ke hrám složitějším, ke kterým začíná vyhledávat i své vrstevníky. Rozvíjí se také kresba, modelování, námětové hry. Naučí se krátké básničky, písničky nebo říkadla. V mateřské škole se dítě někdy poprvé setkává s pravidelností a řádem, jež dítěti přináší pocit bezpečí a jistoty (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

Předškolní věk

Předškolní období trvá od konce třetího roku většinou do šesti let, kdy dítě dosáhne zralosti a připravenosti k zahájení povinné školní docházky. Vyzrává v oblasti intelektové, citové, tělesné, pohybové i společenské (Vágnerová, 2005).

Za rok vyroste přibližně od 7 cm a jeho hmotnost se navýší o 2 kg. V šesti letech váží přibližně 21 kilogramů a měří 118 cm. Ke konci předškolního období se

prořezávají první stále zuby. Z hlediska somatického vývoje dochází v pěti letech k prodlužování nohou, páteř je zakřivená stejně jako v dospělosti, ale není pevná. Zpomaluje se růst kostry a kosti nejsou zcela kalcifikovány. V tomto období dochází k vyhranění převahy jedné ruky, jedna mozková hemisféra přebírá vedoucí úlohu.

Pozornost je značně kolísavá, neboť úmyslná pozornost se teprve vyvíjí. Děti rychle pozorují změny v prostředí, rychle dávají otázky. Je rozšiřována slovní zásoba, dochází k zpřesňování významu slov. Jde o věk otázek proč? Po čtvrtém roce jsou schopny vzpomenout si na činnosti z minulosti, hlavně v případě, že pro ně byla hodně emotivní. S oblibou se učí říkanky, pořekadla a písně. V tomto věku se nedokážou dobře orientovat nejen v čase, ale dělá jim potíž odhadovat hloubku a orientovat se v prostoru (Kohoutek, 2014).

Výrazná změna nastává v sociálně psychologickém vývoji. Dítě se osamostatňuje od své rodiny a začleňuje se do skupiny vrstevníků, se kterými je schopno již spolupracovat a organizovat hru. Stávají se nezávislémi, zaměřují se na dospělé a děti mimo rodinu. Čím dál více chtějí poznávat okolní svět a osvojovat si nové informace. Všimají si také rozdílů mezi dívkami a chlapci (Child Development, 2017). Typickým rysem dětí tohoto věku je expresivita, emotivita, efektivita, upřímnost a spontaneita (Kohoutek, 2014).

3.3 Poznávací procesy, dovednosti a další osobnostní rozvoj dítěte do tří let

Smyslové poznávání

Smyslové poznávání je dítěti velmi blízké a přirozené. Zvyšuje pozornost, posiluje paměť, rozvíjí fantazii. Proto je nutné dítěti připravovat mnohostrannou smyslovou nabídku. Lze ho rozvíjet pomocí vhodných hraček různých barev, tvarů různých materiálů (Kropáčková, Splavcová, 2017b).

Komunikace a řeč

„Zvládnutí řeči je pro dítě doslova objevitelská činnost, protože objevuje kouzlo dorozumění, prosazení svých přání i příjemnost slovního ocenění.“ (Kořátková 2008, s. 26).

Jednoleté dítě zná několik slov. V 1, 5 letech zná 20 – 30 slov, kolem dvou let již 200 až 300 slov. Velmi rádo pojmenovává to, co vidí a často se ptá „co to je.“

Aktivitu občas doprovází slovním projevem (utíkám - při běhu). Z tónu řeči vycítí emoce, nebezpečí nebo pohodu a klid (Kropáčková, Splavcová, 2016b).

Ve dvou letech se velmi rychle rozvíjí pasivní a aktivní slovní zásoba. Mateřská škola přispívá k rozvoji komunikace, protože se potřebuje domluvit s paní učitelkou a dětmi. V raném dětství nemají děti výslovnost zcela správnou, čemuž k nápravě pomáhá správný mluvní vzor. Vývoj řeči pozitivně ovlivňuje četba, vyprávění, zpívání a mluvení. Knihy patří ke stěžejním hračkám. Slouží jim k prohlížení obrázků, vyprávění, naslouchání, ke stavbě domečků, silnic. Děti nejdříve mluví s rodiči a učitelkou, poté se snaží komunikovat i se svými kamarády. Ve dvou letech se u dětí rozvíjí sémantická složka řeči. Dítě slovům rozumí, ale nepoužívá je. Rádo se učí básničky a říkanky doprovázené pohybem či rytmiizací (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

Myšlení, představivost, fantazie

Myšlení je nejdříve praktické, poté se rozvíjí prostřednictvím řečových dovedností k myšlení konkrétnímu. Mladší batole umí složit jednodušší puzzle. Dítě si dokáže vybavit konkrétní činnost, i když ji v určitý okamžik nevykonává, což vyznačuje symbolické neboli předpojmové myšlení. Na rozvoj symbolického myšlení má velký vliv tzv. odložená nápodoba, kterou dítě zvládne už od 14 měsíců - dítě napodobuje nějaké chování dávno potom, co takový projev u někoho vidělo či slyšelo. Dítě je schopno určit polohu nahoře a dole, odhaduje vzdálenost a velikost. Orientace v čase je pro něho ještě obtížná – budoucnost a minulost jsou pro ně nevýznamné, upřednostňuje emoční vnímání přítomnosti.

Představivost a fantazie přichází až kolem tří let a ovlivňuje je podnětnost prostředí a vývoj řeči. Využívá je především v symbolické hře, kdy používá něco jiného než konkrétní předmět (klacík využije jako lžičku). Představy u batolat mohou vyvolat i strach, který přichází z nějaké negativní zkušenosti (návštěva lékaře). V tomto období se děti nesmí strašit, nechávat v nejistotě či neznámu (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

Pozornost a paměť

Malé děti udrží pozornost jenom krátkou chvíli. Dokáže se naučit krátké říkanky, písničky, básničky. Paměť je zatím hlavně krátkodobá. Dítě se neodkáže orientovat v čase, vnímá jenom čas teď a tady. Opakováním různých činností vede k prohlubování

paměti a získávání dovedností. Děti „přelétávají“ od jedné hračky nebo činnosti k druhé (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

Motorické dovednosti

Německá publicistka Doro Kammerer, která je autorkou knihy První tři roky života dítěte, tvrdí: „*Pohybové zkušenosti tvoří pro batole základní předpoklad rozvoje inteligence. Pohybové schopnosti přiměřené věku jsou jádrem dětské sebejistoty i sociálního uznání. Nehledě na to, že dobrá pohybová schopnost je i životním pojištěním proti různým nebezpečím každodenního života.*“ (Doro, 2007, s. 95)

Dvouleté dítě je fascinováno pohybem. Rychle se rozvíjí hrubá motorika, hlavně samostatná lokomoce. Velmi rádo leze, chodí, samostatně chodí do schodů (přisunuje nohy), skáče, jezdí na odrážedle, hází. V tomto období má zvýšenou potřebu aktivity. Pokud by potřeba nebyla uspokojena, došlo by u dítěte k napětí. Proto musí být v mateřských školách vzdělávací dvouleté děti upraven prostor k dostatečné možnosti volného pohybu. Po aktivním pohybu dítě musí i odpočívat. K pokrokům dochází i v jemné motorice. Dítě se umí samo najíst, napít, čmárá, montuje a demontuje, dokáže si samo rozepnout knoflíky nebo zip (Kropáčková, Splavcová, 2016b).

Hra

Zdeněk Matějček definuje hru takto: „*Hra je vážná věc a hračky nejsou jenom hračky. Jsou tak důležité, že stojí za chvíli zamýšlení.*“ (Kropáčková, Splavcová, 2016b, s. 45).

Hra je pro dítě základním prostředkem učení, poznávání a prožívání. Prostřednictvím hry si dítě osvojuje vzorce chování, přijímá nové role, získává zkušenosti, spolupracuje s kamarády. Pro děti je hračka všechno, co najdou. V tomto období by měly být dětem vytyčovány první hranice. Dvouleté dítě se neorientuje v čase. Když ho hra zaujme, vydrží u ní velmi dlouhou dobu. Nezájímavou hru opustí a hledá jinou. Dvouleté dítě není schopné hru přerušit a poté navázat tam, kde skončilo. V tomto období se rozvíjí spolupráce s ostatními dětmi. Okolo druhého roku dítěte se objevuje paralelní hra. Děti si hrají vedle sebe. Poté následuje párová a skupinová hra. Děti nejdříve napodobují chování (maminka – dítě, tatínek - dítě) a až potom využívají konstruktivních her (Kropáčková, Splavcová, 2016b).

Poznání a experimentování

Dvouleté dítě velice rádo experimentuje, objevuje, poznává. Používají materiály, které mohou tvarovat rukama (písek, bláto, sníh, modelína). Pokud je dítě správně stimulováno, vytváří se mu po druhém roce první představy, poznává proměnlivost okolí, orientuje se v prostředí. Dítě chce být za své prozkoumávání a osamostatňování podporováno a chváleno. Dodává mu to odvalu k řešení různých situací. Dítě ve dvou letech objevuje:

- Prostor a jeho uspořádání;
- okolí přes svoje smysly;
- materiály a tvary;
- pohybové možnosti;
- řeč a svoji schopnost vyjádřit se;
- sebe sama, ale i druhé lidi, zajímají ho ostatní děti (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

Socializace, emoce a rozvoj osobnosti

Začátek sociálního života je doma. Nejdůležitější vztah je k matce (ve 2. měsíci dítě rozliší její hlas, ve 3. měsíci její obličej) nebo k jiné osobě. Dvouleté dítě se pomalu odpoutává od matky. Dochází k aktivní separaci – dítě se od ní vzdálí, ale kontroluje pohledem matku, zjišťuje, zda je na blízku. Pasivní separace znamená, že dítě hlídá někdo jiný než matka (separační úzkost).

V mateřské škole by nemělo být 28 dětí v jedné třídě, neboť dvouleté děti vyžadují individuální pomoc dospělého. Zařazení dvouletých dětí je přijatelné, pokud se sníží počty dětí na jednoho pedagoga, popřípadě pomáhá další pracovník – chůva, asistent (Kropáčková, Splavcová, 2016b).

Odborníci tvrdí, že děti raného věku potřebují mít jistotu a řád. Dítě si uvědomuje své já a podle toho se také chová. Jiřina Prekopová upozorňuje na výchovu dítěte v „malého tyрана,“ který se může stát z dítěte příliš opečovávaného, milovaného, bez jasných pravidel a bez pevné vůle rodičů. Dítě se potřebuje osamostatňovat, ale také mít jistotu blízkosti „svého“ člověka. Samo se nají, napije, svlékne, zuje, zlepšuje hygienické návyky. Vyžaduje rituály a opakování známých situací (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

Vzory a prožitky, se kterými se dítě v tomto věku potká, mají vliv na jeho další průběh života. Velmi důležitá je atmosféra rodiny, vzájemná komunikace, vyjadřování emocí. Výzkumy dokazují, že největší vliv na emoční zdraví dítěte má pečující osoba, většinou matka (Labusová, 2016).

4 Podmínky vzdělávání dvouletých dětí

Dvouleté děti mají jiné potřeby než děti starší. Abychom zajistili kvalitní péči a výchovu těchto dětí, musíme dbát na vhodné podmínky v mateřských školách. V nynější době je často kladenou otázkou, jak efektivně zajistit vzdělávání dvouletých dětí v mateřských školách, aby byli všichni účastníci (dětí, rodiče, učitelé) spokojeni.

Ředitel je povinen zajistit optimální podmínky pro vzdělávání dětí ve věku od dvou do tří let, pokud se děti mladší tří let v mateřské škole vzdělávají. Podmínky pro vzdělávání dětí ve věku od dvou do tří let jsou upraveny ve vyhlášce o předškolním vzdělávání až v souvislosti s nárokem na přijetí dětí starších dvou let s účinností od 1. 9. 2020. Novela vyhlášky o předškolním vzdělávání s účinností od 1. 9. 2020 stanoví, že za každé ve třídě zařazené dítě mladší tří let se nejvyšší počet dětí sníží o dvě děti až do doby dovršení třech let věku dítěte. Nejvyšší počet dětí ve třídě lze snížit o šest (Informační materiál ke vzdělávání dětí od dvou do tří let v mateřské škole, 2017).

Základním principem vzdělávání dětí dvouletých v mateřských školách je:

- Individuální podporování jejich rozvoje, zvědavosti, snahy po objevování a aktivitě. Nesmíme je přetěžovat, tzn. nepoškodit děti fyzicky ani psychicky;
- vytvořit pevné základy pro jejich postupné osamostatňování v oblasti sebeobsluhy a socializace směřující k rozvoji osobnosti;
- úzce spolupracovat s rodinou a vytvořit podmínky pro zajištění organické provázanosti režimu dvouletého dítěte v rodině i v instituci“ (Kropáčková, Splavcová, 2016b).

Všechny děti mají nárok na přístup ke vzdělávání. I dvouleté děti mohou tedy navštěvovat mateřskou školu, ve které se budou vzdělávat prostřednictvím humanistického přístupu s porozuměním a vývojovým a individuálním potřebám (Kropáčková, Splavcová, 2016b).

Vzdělávání dětí od dvou let je podmíněno bezpečnostními, hygienickými, psychosociálními a personálními opatřeními. Změny se týkají i životosprávy, stravování, organizace vzdělávání, obsahu vzdělávání, financování a spolupráce. Přizpůsobení podmínek pro vzdělávání má na starosti ředitel školy. Nese odpovědnost i za odbornou a pedagogickou kvalifikaci pedagogů. Podle § 165 školského zákona

ředitel zajišťuje organizaci a podmínky provozu školy (Informační materiál ke vzdělávání dětí od dvou do tří let v mateřské škole, 2017).

Podmínky pro vzdělávání jsou nejpotřebnější součástí RVP PV. Slouží k uspokojování potřeb dětí, zajišťují kvalitu a průběh předškolního vzdělávání. Hlavní podmínkou je účast dvou pedagogů a pomoc nepedagogického personálu. Vládní prohlášení z roku 2010 slibovalo podporu služeb péče o děti a poskytnutí dalších možností rodinné péče v preprimárním vzdělávání. Hlavním cílem bylo, zapojit rodiče rychleji do pracovního procesu. Některé maminky nastupují kvůli těžké finanční situaci nebo kvůli kariéře do práce po dvou letech mateřské dovolené. Problém nastává se zajištěním optimální péče pro své dvouleté dítě.

4.1 Věcné (materiální) podmínky

Mateřské školy musí rozlišovat vhodné a nevhodné hračky, didaktické pomůcky a vybavení pro děti od dvou do tří let. Důležitá je také přístupnost k vybavení, výše skříněk, polic apod. V heterogenních třídách musí být některé vybavení umístěno tak, aby byla dodržena bezpečnost a zdraví všech dětí.

Mateřské školy musí pořídit vhodné vybavení pro děti mladší tří let. Jeho obnovování, doplňování hraček, pomůcek a materiálu musí být v souvislosti s podmínkami uvedených v RVP PV (Informační materiál ke vzdělávání dětí od dvou do tří let v mateřské škole, 2017). Doporučuje se pořídit dětské kočárky, větší auta a odrážedla. Předčtenářskou gramotnost u dvouletých dětí můžeme rozvíjet leporely. Manipulační schopnosti se zdokonalují jednoduchými stavebnicemi, se kterými mohou manipulovat, rozkládat je a skládat. Dvouleté děti se učí nápodobou, takže je určitě zaujmou panenky, kuchyňky, auta, kufr s pracovním náradím atd. Mohou se podílet i na výzdobě mateřské školy svými výtvarnými činnostmi, ve kterých je nejdůležitější podněcování tvořivosti a fantazie. Velké množství hraček dítě rozptyluje nebo ho vystraší. Přínosné je méně hraček, jež budou po určitém čase obměňovány (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

Na školní zahradě musí být prolézačky, skluzavky, relaxační a sportovní prvky upraveny vzhledem k věku a vzrůstu dětí. Židle, stoly nebo další podobný nábytek je uzpůsoben tělesné výšce dvouletých dětí, napomáhá správnému držení těla při sezení, je bezpečný. Všechno zařízení musí být v souladu s antropometrickými požadavky, což je celkem těžké zajistit.

Prostředí poskytuje prostor pro volný pohyb a hru. Je v něm však i místo pro bezpečí, klid a pro odpočinek během dne. Nesmí se zapomenout ani na vhodný úložný prostor pro hygienické potřeby - pleny, ubrousky, kapesníčky (Informační materiál ke vzdělávání dětí od dvou do tří let v mateřské škole, 2017). Mladší děti potřebují hlavně volný pohyb a spontánní hru. Prostor by měl být přehledný a vhodný k rozvoji hrubé motoriky, koordinaci a prostorové orientaci. Má uspokojovat potřebu dítěte běhat, skákat, lézt. Pokud dítě mladší tří let neuspokojí svou potřebu přirozené aktivity, může dojít k neurotickým projevům (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

4.2 Hygienické podmínky

Mezi druhým a třetím rokem věku dítěte je velký rozdíl v udržování hygieny. Freud zařazuje dvouleté děti do tzv. análního stadia, ve kterém se učí udržovat čistotu. Hygienické požadavky a předpisy upravuje vyhláška č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých.

Mateřská škola vzdělávající děti mladší tří let musí být vybavena dětskými nočníky, jež jsou vhodně uskladněny, myty a dezinfikovány. Dále je potřeba zajistit přebalovací stůl, který bude poblíž umyvadla pro zaměstnance a bude umístěn tak, aby byla zachována intimita dětem při přebalování. Nezbytný je krytý nášlapný samostatný odpadkový koš na použité pleny, neboť jsou nebezpečným odpadem. Mateřská škola domluví se zákonnými zástupci dětí mladších tří let, které potřebují pleny, systém přinášení hygienických potřeb a náhradního oblečení do mateřské školy. Nezbytným vybavením pro dvouleté děti jsou sprchové kouty nebo umyvadlo se sprchovou hadicí.

Mateřské školy mohou přijímat pouze ty děti, které prošly stanoveným pravidelným očkováním a mají doklad, že jsou imunní proti nákaze, nebo nemůžou očkování podstoupit kvůli určitým lékařským postupům. Praktický lékař potvrzuje, zda je dítě řádně očkováno dle očkovacího kalendáře České republiky (Informační materiál ke vzdělávání dětí od dvou do tří let v mateřské škole, 2017).

4.3 Životospráva, stravování

Školní stravování upravuje vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování. Zaměřuje se na organizaci školního stravování, rozsah služeb, úplatu za školní stravování, stanovuje výživové normy a finanční limity. Děti do tří let jsou zařazeny do skupiny od tří do šesti

let. V případě dvouletých dětí musíme dbát na správný denní režim, který bude vyhovovat jejich individuálním potřebám - spánek, odpočinek, pohybová aktivita (Informační materiál ke vzdělávání dětí od dvou do tří let v mateřské škole, 2017).

Do jídelníčku dětí raného věku by nemělo patřit celozrnné pečivo, ořechy a mák. Celozrnné pečivo může způsobit zácpu nebo jiné zažívací obtíže. Mák a ořechy mohou být příčinou vzniku alergie. Hrozí také jejich vdechnutí. Při stravování budou potřebovat krmít nebo dokrmovat.

Denní režim musí být uzpůsoben tak, aby neomezoval v činnostech dospělé ani děti. Dvouleté děti vyžadují více spánku a odpočinku. Unaví se za krátkou dobu a u činností neudrží pozornost. Pitný režim musí pedagog u mladších dětí dodržovat vybízením k příjmu tekutin. Stejně tak musí upozorňovat na vyměšování. Pravidelnost pitného režimu a využívání WC posílí dětem návyky. Dbát musíme i na oblékání dětí. Děti raného věku nejsou schopny termoregulace, takže je paní učitelky vybízejí k obléknutí nebo svléknutí oblečení (Kropáčková, Splavcová, 2016a).

4.4 Psychosociální podmínky

V mateřské škole se dítě poprvé setkává se svými vrstevníky. Důležitá je vstřícná spolupráce instituce s rodinou. Mateřská škola by pro děti měla být místem, kde se budou cítit spokojeně, bezpečně a jistě. Předškolní období je stěžejní v osvojování pravidel, norem a návyků, které je dítě od dvou let připraveno respektovat. Dostatek času potřebují jak na stravování, oblékání, tak i na realizaci činnosti. Pravidla by pro ně měla být jednoduchá a hlavně srozumitelná (Informační materiál ke vzdělávání dětí od dvou do tří let v mateřské škole, 2017).

Dvouleté děti potřebují dostatečný čas na adaptaci. Vyhovující doba je 4 – 6 týdnů. Děti si potřebují zvyknout na paní učitelky, prostředí a své vrstevníky. Nevhodné je spojování tříd a změny pedagogů. Při loučení s rodiči je vhodné vytvořit nějaký určitý rituál (zamávání, pusa apod.). Děti se soustředí na přítomnost. Minulost a budoucnost je nezajímá. Proto děti neuklidníme sdělením, že maminka přijde po obědě. Snažíme se jejich pozornost zaměřit na nějakou zábavnou činnost. Efektivní adaptaci dítěte narušuje nepravidelný pobyt v mateřské škole. První den by dítě v mateřské škole rozhodně nemělo být od sedmi hodin ráno do čtyř hodin odpoledne. Respektovat bychom měli tyto pravidla:

- Prodlužovat délku pobytu vždy maximálně o stejný časový úsek;

- neměnit dobu pobytu v pondělí (nebo po jiném vynechaném dni);
- ponecháme dítěti možnost vlastního předmětu (plenka, dudlík, hračka);
- v prvních dnech, kdy dítě spí, je dobré, když může rodič být k dispozici hned po samovolném probuzení dítěte;
- dítě nebudíme;
- dbáme na potřeby dítěte, hledáme vhodné formy komunikace (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

4.5 Organizační podmínky

V každodenní organizaci činností musí pedagog počítat s tím, že si dvouleté dítě ještě nenajde samo hru, potřebuje mít dostatek podnětů a možností. Skupinové činnosti, které se běžně ve třídě realizují, se s těmito dětmi musí provádět individuálně nebo ve dvojicích. Musíme myslet i na to, že neudrží dlouho pozornost, potřebují na vše více času a klidu. Nevhodné je spojování tříd (Informační materiál ke vzdělávání dětí od dvou do tří let v mateřské škole, 2017).

Vyhláška o předškolním vzdělávání s účinností od 1. září 2020 stanoví, že ve třídě, kde jsou umístěny pouze děti od dvou do tří let, může být minimálně dvanáct a maximálně šestnáct dětí. Dále stanovuje, že mateřská škola se třemi a více třídami upřednostňuje zřízení samostatné třídy pro tyto děti.

4.6 Personální podmínky

Ředitel mateřské školy by se měl snažit o to, aby využil nejvyšší možnost úvazků pedagogických pracovníků. Zároveň by měli mít pedagogové co nejdelší dobu souběžného působení ve třídě mateřské školy, aby si vzájemně pomáhali v organizačně náročnějších částech dne.

Školský zákon uvádí požadavky na získání odborné kvalifikace učitele mateřské školy. Středoškolské, vyšší odborné a vysokoškolské studium poskytlo pedagogům teorii vývojové psychologie dítěte od jeho narození až po odchod na základní školu. Získané teoretické znalosti a dovednosti se musí naučit aplikovat v praxi. Učitelé mateřské školy mají kvalifikační předpoklady pro vzdělávání dětí od dvou let, ale někteří z nich nemají ve vzdělávání těchto dětí žádné zkušenosti. Je tedy nezbytné další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti psychických nebo fyzických specifíků

vývoje dvouletých dětí a také v právní rovině přijímání a pobytu těchto dětí v mateřské škole.

MŠMT nabízí Standart vzdělávacího programu pro práci s dětmi méně než tříletými v mateřských školách, dle kterého budou instituce další vzdělávání poskytovat. Další semináře (Příprava škol a školských zařízení na mimořádné události) pro pedagogy připravuje i záchranný sbor ČR ve spolupráci s Národním institutem pro další vzdělávání.

Z projektu OP VVV Podpora škol formou projektů zjednodušeného vykazování - Šablony pro MŠ mohou mateřské školy využít personální pomoc o školního asistenta, školního psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pedagoga nebo chůvy. Termín zahájení přijímání žádostí o podporu je od května 2016 do června 2017. Chůva musí splňovat alespoň kvalifikační požadavky v souladu s profesní kvalifikací „Chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky,“ nebo „Chůva pro dětské koutky“ podle Národní soustavy kvalifikací, a nebo musí mít minimálně středoškolské vzdělání v oblasti pedagogiky, zdravotnictví, sociální péče. Podmínkou využití této šablony je skutečnost, že v mateřské škole budou zařazeny alespoň dvě dvouleté děti, které dovrší věku tří let nejdříve ve druhém pololetí školního roku, během kterého děti do mateřské školy nastoupí. Dvě dvouleté děti musí být v mateřské škole zařazeny po celou dobu čerpání této šablony. Pracovní náplní chůvy je pomoc učitelů s péčí o dvouleté děti v oblasti sebeobsluhy, zajištění bezpečnosti a individuálních potřeb dítěte (Informační materiál ke vzdělávání dětí od dvou do tří let v mateřské škole, 2017).

4.7 Bezpečnostní podmínky

V § 5 vyhlášky o předškolním vzdělávání je stanoven počet dětí při jejich pobytu mimo poskytovaného vzdělávání. Dle této vyhlášky musí ředitel mateřské školy stanovit počet učitelů tak, aby na jednoho připadalo nejvýše dvacet dětí z běžných tříd, nebo dvanáct dětí ve třídě, kde jsou zařazeny děti mladší tří let (případně děti s priznanými podpůrnými opatřeními). Výjimečné zvýšení počtu dětí upravuje § 5 odst. 3 vyhlášky o předškolním vzdělávání a to z dvaceti na dvacet osm nebo z dvanácti na dvacet tři. Při zvýšení počtu dětí nebo při specifických činnostech (sportovní činnosti, pobyt v prostředí náročném na bezpečnost) určí ředitel mateřské školy k zajištění bezpečnosti dětí dalšího pedagogického pracovníka nebo zletilou osobu, která je způsobilá k právním úkonům a je v pracovněprávním vztahu k právnické osobě, jež vykonává činnost mateřské školy.

Vyhláška o předškolním vzdělávání s účinností od 1. 9. 2020 stanovuje, že ve třídě, kde se vzdělávají pouze děti ve věku od 2 do 3 let, nebo kde jsou 4 a více těchto dětí, vykonává pracovní činnost i nepedagogický pracovník, který je způsobilý k výkonu povolání všeobecné sestry, dětské sestry, zdravotnického asistenta, porodní asistentky, zdravotnického záchranáře, učitele mateřské školy, vychovatele, nebo chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky. Uznání kvalifikace dle zákona č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání), ve znění pozdějších předpisů.

Děti mladší tří let spadají do skupiny osob se sníženou schopností pohybu a orientace, a to vzhledem k podmínkám pro školy nebo v souvislosti s evakuací osob z prostor škol. Proto je při posuzování prostorových podmínek nutné dbát na hygienické požadavky stanovené vyhláškou č. 410/2005 Sb. Pokud jsou v mateřské škole umístěny děti od dvou let věku (nezávisí na jejich skutečném počtu) jedná se o činnost se zvýšeným požárním nebezpečím § 4 zákona české národní rady o požární ochraně č. 133/1985 Sb., (dále jen zákon o požární ochraně) a § 17 a § 18 vyhlášky Ministerstva vnitra o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci) č. 246/2001 Sb. Provozovatel musí plnit povinnosti dle § 5, 6, 15, 16 a dalších zákona o požární ochraně. Důležité je zejména zpracování dokumentace požární ochrany (stanovení organizace zabezpečení požární ochrany, požární evakuační plán, dokumentace zdolávání požárů apod.) a provádění školení a odborných příprav zaměstnanců s ohledem na přítomnost dvouletých dětí. V rámci prevence požárně bezpečnostních rizik je vhodné provádět preventivně výchovnou činnost zaměstnanců (Informační materiál ke vzdělávání dětí od dvou do tří let v mateřské škole, 2017).

5 Přínosy a rizika dvouletých dětí v mateřské škole

Při zařazování dětí do mateřských škol od dvou let je důležité brát na vědomí možná rizika. Pokud je budeme brát vážně, můžeme jim předejít nebo je zmírnit. Mateřská škola je pro děti určitě přínosná. Avšak musí mít vytvořené vhodné prostředí a podmínky pro děti, jež nedosáhly tří let. V této kapitole se dozvídáme, na co si dát pozor, jak se problémům vyvarovat a co může být pro děti naopak přínosné.

5.1 Přínosy

V mateřských školách se děti mohou rozvíjet po všech stránkách. Péče je poskytována kvalifikovanými pedagogy podle programu vytvořeného dle RVP PV. Žádná vzdělávací oblast není vynechána. Stejně jako dospělí tak i děti potřebují kontakt se svými vrstevníky. Pomáhají jim utvářet sociální vztahy, posilovat sociální role, začlenit se do společnosti. Mateřská škola stimuluje dítě prostřednictvím ohromného množství pomůcek, hraček a jiných materiálů a činností, které může zkoušet a objevovat. Rozvíjí se také v samostatnosti. Dítě má prostor a dostatek času pro samostatné oblékání, stravování, uklízení. Získává pocit, že „to umí samo.“ Mezi nejdůležitější potřeby patří pravidelnost a stálost, jež jsou v mateřské škole nastaveny a dodržovány.

Z hlediska rodiny jsou tyto instituce pro rodiče spolehlivé. Mají jistotu každodenní péče o dítě se zárukou stálosti prostředí a lidí. Výchova a vzdělávání je kvalitní, neboť se řídí přísnými normami a jsou sledované příslušnými kontrolními orgány. Stejně jako na výchovu a vzdělávání se klade důraz na pravidelnost, kulturu a výživovou hodnotu stravování. Rodiče se mohou na pedagogy kdykoliv obrátit s různými dotazy nebo problémy, které se týkají výchovy a rozvoje dítěte.

Mateřské školy zařazováním dětí raného věku získávají možnosti dalšího vzdělávání a rozvoje pedagogů. Množství poskytovaných služeb dále zvyšuje prestiž těchto institucí. Školy jsou závislé na počtu přijatých dětí. Kapacita může být tedy doplněna dětmi raného věku, což předejde rušením tříd nebo celých škol (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

5.2 Rizika

Velmi těžko lze určit dobu, kdy je dítě připravené na vstup do mateřské školy, neboť tento mezník nelze určit věkem. Rodiče by měli brát na vědomí toto riziko a mít v záloze jiné řešení (matka zůstane déle doma, chůva, prarodiče). Po vstupu do

mateřské školy dítě potřebuje dostatečný čas na adaptaci. Pokud by se adaptace úspěšala, mohlo by dojít k přetrvávajícím problémům (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

Každý rodič by se měl zamyslet nad tím, zda bude dítěti mateřská škola přínosná a zda mu nezpůsobí nějaké potíže. Dítě by mělo být připravené v oblasti emocionální, fyzické, sociální i kognitivní. Pomoci v posouzení zralosti dítěte může lékař, psycholog ale i okolí (přítel, kamarádka, prarodiče atd.). Důležité je, zda dítě zvládá nepřítomnost matky nebo otce. Například tráví delší čas u prarodičů, tety, přátel a není z toho deprimované. Pobyt v mateřské škole bychom měli dítěti prodlužovat postupně. Není vhodné v ní dítě nechat hned první den o rána do konce. Dítě si bude zvykat na nové prostředí a adaptovat se. Patricia Henderson Shimm uvádí základní dovednosti, které by dítě mělo samostatně zvládat: spánek, umytí rukou, stravování, hygienické návyky (Baby center, 2016).

V mateřské škole je zvýšená frekvence hluku, rychlosti pohybu, což může vést k přetěžování dítěte. Mladší děti nemají dostatečně rozvinutou imunitu, takže hůře odolávají nemocem. Rodiče musí s tímto faktem počítat a být si vědomi, že může dojít k narušení adaptace. Některé mateřské školy ještě nemají zcela vyhovující podmínky – nedostatek personálu a velký počet dětí ve třídě (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

Velmi významná česká psycholožka profesorka Marie Vágnerová upozorňuje na adaptaci dvouletých dětí na mateřskou školu. „*Vývoj dítěte má své zákonitosti a nejde je úplně přehlížet. Každá vývojová fáze má nějaký cíl a smysl.*“ (Těthalová, 2016, s. 15). Dvouleté dítě patří do období batolecího. Pomalu se odpoutává od rodičů, snaží se osamostatňovat a zvládat různé dovednosti. V prvním roce života si vytváří vztah k matce, která je pro něho jistotou a bezpečím. Mezi prvním a druhým rokem dítě získává více znalostí o fungování světa, avšak stále v závislosti na matce. Separace od matky nastává přibližně do tří let, avšak záleží na individuálnosti dítěte. Marie Vágnerová upozorňuje, že pokud se vývoj dítěte předběhne, může dojít k určitým problémům.

Mateřské školy nemohou dvouletým dětem poskytnout úplně vše, co potřebují. Tyto děti se soustředí na pocit úzkosti z osamocení od matky. Důvodem zařazování dvouletých dětí do předškolního vzdělávání by měla být potřeba matky pracovat a vydělávat peníze. Nikoli vzdělávání dítěte, protože to v tomto věku není ještě pro dítě možné. V mateřské škole by se děti měly cítit bezpečně a jistě. Když se dítě něčeho lekne, bojí, okamžitě hledá svou matku. Děti mladší tří let se nevyznají v projevech

a chování lidí a o to méně v chování a jednání svých vrstevníků, od kterých nevědí, co mohou čekat.

Soustředí se pouze na přítomnost. Minulost a budoucnost nevnímají. Když je rodiče nechají v mateřské škole, děti si myslí, že už je neuvidí. Separace by měla probíhat pozvolna. Kdyby proběhla náhle, proces odpoutávání by se narušil a mohla by nastat separační úzkost. Zařazení dítěte do mateřské školy ve dvou letech je určitým narušením pomalého odpoutávání dítěte od matky. Náhlé přerušení tohoto procesu může vyvolat horší adaptaci na nové prostředí. Zabýváme se školní zralostí, ale zaměřit bychom se měli i na zralost v rámci mateřské školy, která není samozřejmá. Batolecí věk by měl dítěti přinášet poznatky jako „já umím, já dokážu.“ Dítě v tomto období zjišťuje své možnosti, získává víru v sebe samo. Narušení pocitu bezpečí a jistoty, ke kterému při rychlé separaci od matky může dojít, vede poté k nezájmu o hru, neboť se soustředí na vlastní úzkost. Vágnerová zdůrazňuje, že předčasné zařazení dítěte do mateřské školy není vhodné. Nástup do mateřské školy by neměl být provázen stresem, neboť by mohl stres dítě provázet i nadále. Následkem může být bojácnost nových lidí a věcí. Mateřská škola je pro dítě velmi přínosná, avšak musíme zvážit, jaké dítě je na ni připraveno. Pokud do ní budou přijímány děti mladších tří let, musíme pamatovat na jejich vývojovou úroveň a potřeby (Těthalová, 2016).

5.3 Osobnost pedagoga v mateřské škole

Osobnost učitele v mateřské škole má vliv na průběh a výsledky vzdělávání, organizaci a hlavně na osobnost dítěte. Proto je velmi důležité vědět, čím vším by měl pedagog mateřské školy disponovat. Podle profesora Rudolfa Kohoutka vliv osobnosti učitele nenahradí učebnice, mravní poučování, tresty ani povzbuzování. Působení učitele má dlouhodobý dopad na další vývoj dítěte, jeho chování a prožívání (Kohoutek, 2009).

Učitelka v mateřské škole doplňuje výchovu rodinnou. Poskytuje dítěti vzorce chování pro život. Od učitelky děti vstřebávají vše dobré, vhodné a žádoucí. Povolání učitelky je posláním. V každém dítěti hledá pozitivní stránky, podporuje slabiny a rozvíjí jeho osobnost. Předškolní období je stěžejní pro utváření celoživotního vztahu k dítěti samému, k druhým, ke vzdělávání a k hodnotám.

Učitelky musí reagovat na změny potřeb dětí. Dvouleté dítě potřebuje především péči, lásku, bezpečí, trpělivost a vzor. Předškoláci potřebují podporovat vytrvalost, samostatnost, pečlivost a odpovědnost. Ke každému dítěti si učitelka hledá cestu, volí

jiné způsoby jednání. Děti dokážou vycítit nervozitu, nejistotu nebo nezáměr. Děti všechny pocity napodobují - klid, pohodu, radost ale i nejistotu a obavy (Kropáčková, Splavcová, 2016b).

Helus popisuje osobnostně postojové kvality jako soubor pedagogických ctností:

- Pedagogická láska, kterou učitel otevírá dítěti smysluplnou životní cestu. Učitel je dítěti oporou.
- Pedagogická moudrost vedoucí učitele jednat v konkrétních situacích přiměřeně, brát ponaučení z kvalifikace, životních a praktických zkušeností, vědeckých poznatků, kvalitní reflexe. Učitel dítěti rozumu.
- Pedagogická odvaha představuje schopnost učitele činit samostatná rozhodnutí vycházející z potřeb dětí, bez ohledu na zkomplikovanost a odosobnění systému.
- Pedagogická důvěryhodnost je založena na zvládnutí negativních prožitků dítěte. Dítě učiteli důvěřuje (Helus, 2015).

Samozřejmostí by měla být znalost vývojové psychologie, předškolní pedagogiky a dalších souvisejících oborů. Důležitá je správná volba metod a forem práce, přizpůsobení denního režimu potřebám nejmenších dětí. Učitelka musí zvládat při adaptaci jak projevy dětí tak i rodičů. Předpokladem je dobrá komunikace se zákonnými zástupci dítěte a ostatními zaměstnanci školy.

Při vzdělávání dětí raného věku pedagogům pomůže snížení počtů dětí ve třídě. Učitelky, vzdělávající tyto děti by měly mít určité priority. Paní Kropáčková pojmenovala tři základní priority pro pedagogy při vzdělávání dětí raného věku:

- Úzce spolupracovat s rodinou a vytvořit podmínky pro zajištění organické provázanosti režimu dvouletého dítěte v rodině i v instituci.
- Individuálně podporovat aktivitu dětí, zvědavost, snahu po objevování, ale nepřetěžovat je, nepoškodit je fyzicky ani psychicky.
- Vytvořit pevné základy pro postupné osamostatňování dítěte v oblasti sebeobsluhy a socializace směřující k rozvoji jeho osobnosti (Splavcová, Kropáčková, 2016a).

„Pedagogický styl, respektive způsob, jakým jsou děti vedeny, je podporující, sympatizující, projevuje se přímou, vstřícnou, empatickou a naslouchající komunikací pedagoga s dětmi. Je vyloučeno manipulování s dítětem, zbytečné organizování dětí

z obavy o časové postoje podporování nezdravé soutěživosti dětí. Jakákoli komunikace s dítětem, kterou dítě pociťuje jako násilí, je nepřijatelná.“ (Syslová, 2013, s. 32).

Soubor osobnostních a odborných předpokladů pro výkon učitelské profese je nazýván profesními kompetencemi. Vymezení profesních kompetencí učitele dle Švece (1999):

- Kompetence k vyučování a výchově (psychopedagogická, komunikativní, diagnostická).
- Kompetence osobnostní, podmiňující úspěšné pedagogické působení (odpovědnost za rozhodnutí i důsledky jeho realizace, tvořivost, flexibilita, empatie).
- Kompetence rozvíjející - adaptivní, informační, výzkumná, sebereflexivní, autoreglativní (Švec, 1999 in Syslová, 2013).

6 Výzkumné šetření

Cílem diplomové práce je zjistit názory pedagogů z mateřských škol na vzdělávání dětí mladších tří let v mateřských školách se zaměřením na podmínky. V přípravné fázi empirické části jsem použila metodu rozhovoru se třemi učitelkami mateřských škol, které vzdělávají a vychovávají ve svých třídách i děti dvouleté. Cílem bylo zjistit, jaké otázky učitelky řeší v případě vzdělávání dvouletých dětí, co by rády zjistily od svých kolegyň a s jakými problémy se potýkají. Na základě zjištěných údajů byl koncipován dotazník vlastní konstrukce.

6.1 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka

- Jaké jsou názory respondentů na vzdělávání dvouletých dětí v mateřských školách?

Dílčí výzkumné otázky

- Jsou v mateřských školách vyhovující podmínky pro děti dvouleté?
- Jaká rizika spatřují respondenti v zařazování dvouletých dětí do mateřských škol?
- Jaké přínosy spatřují respondenti v zařazování dvouletých dětí do mateřských škol?

6.2 Metodologie

Pro empirickou část mé diplomové práce jsem zvolila kvantitativní výzkum a jako výzkumnou metodu jsem použila dotazník vlastní konstrukce. Průcha, Walterová a Mareš uvádí: „dotazník je výzkumný a diagnostický prostředek ke shromažďování informací prostřednictvím dotazování osob. Podstatou je soubor otázek (výroků) zkonstruovaný podle kritérií vědecké metodologie, předkládaný v písemné formě. Objektivnost předkládaných výsledků závisí významně na formulaci otázek, výběru respondentů a způsobu zadávání dotazníků.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 54).

Dotazník byl vytvořen na webové stránce www.survio.cz, kde byl vygenerován přesný internetový odkaz. Dotazník byl rozeslán na e-mailové adresy pedagogů z mateřských škol, dále byl šířen prostřednictvím sociálních sítí. Dotazník zodpovědělo správně 100 respondentů.

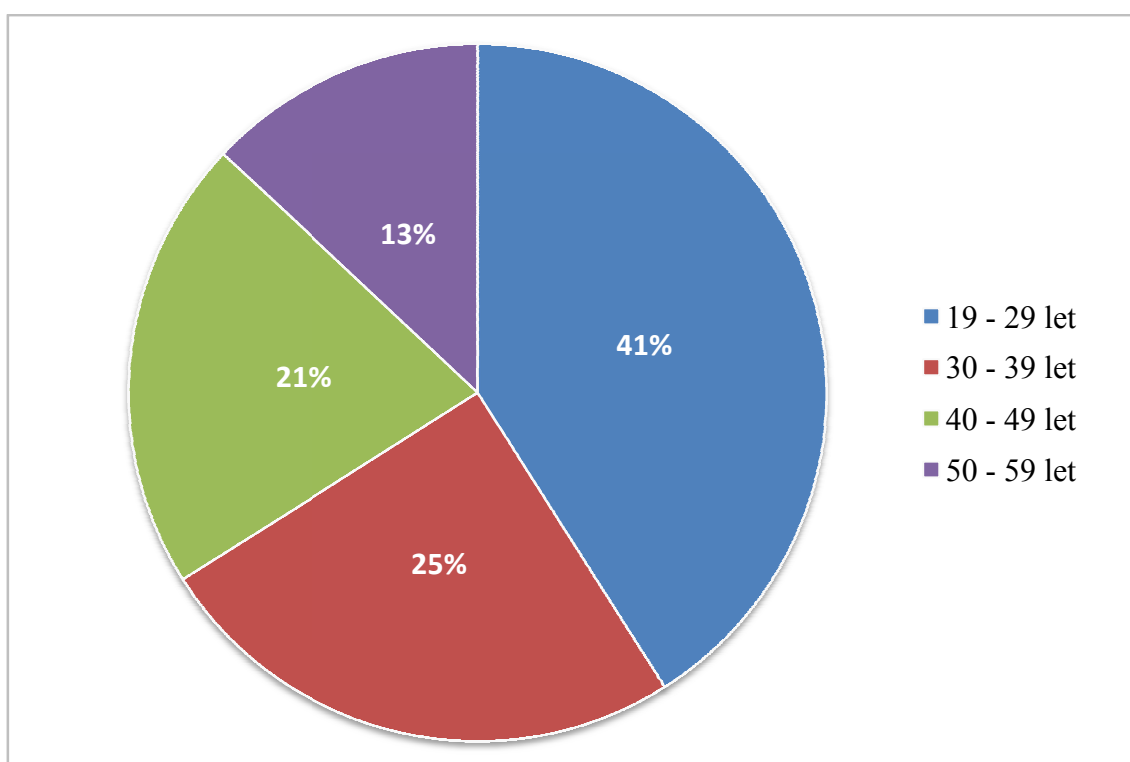
6.2.1 Výzkumný vzorek

Vzhledem ke zkoumané problematice byl výzkumný vzorek složen z učitelů a ředitelů mateřských škol, kteří mají nebo měli zařazené dvouleté děti ve své třídě, tudíž mají již zkušeností s jejich vzděláváním. Osloveni byli učitelé a ředitelé z mateřských škol z celé České republiky v různém věku, s různou délkou praxe a vzděláním.

6.3 Výsledky výzkumného šetření

V následujících otázkách 1 – 3 jsou základní informace týkající se respondentů.

Otázka č. 1: Jaký je Váš věk?

Graf 1 - Věk respondentů

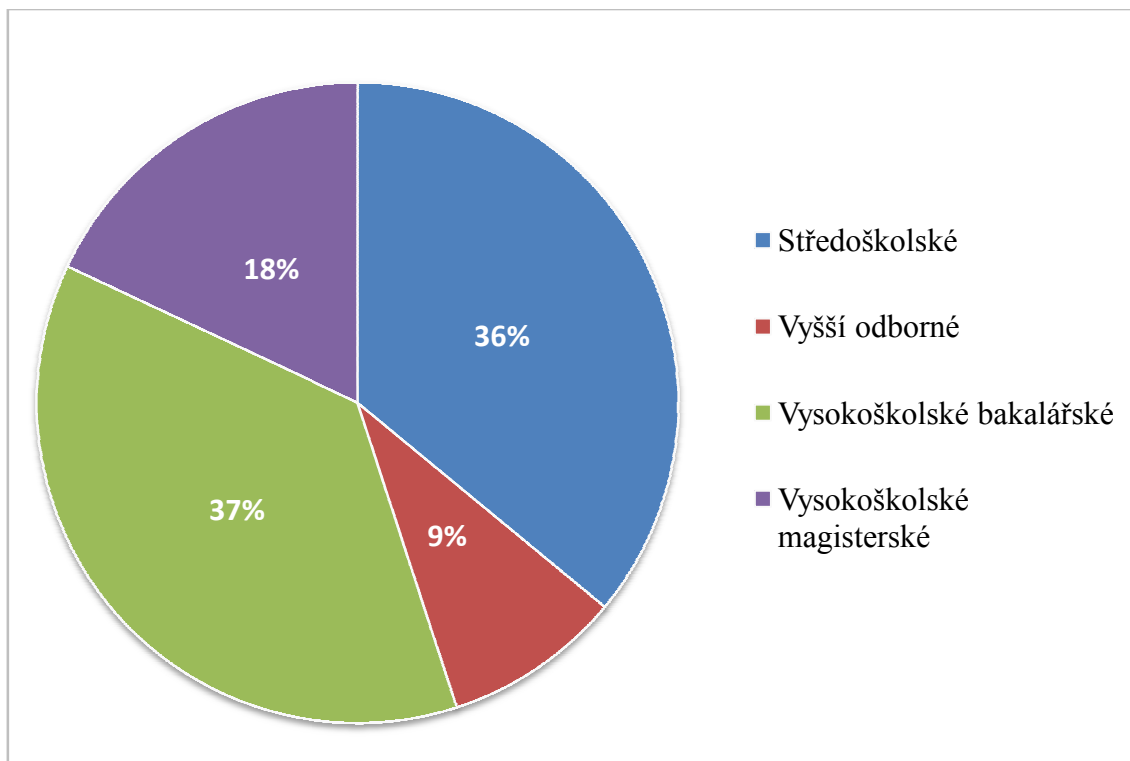
Dotazník zodpovědělo nejvíce respondentů ve věku od 19 – 29 let. Nezískala jsem názor nikoho ve věku od 60 let. Dále nejmenší počet (13%) odpovědí poskytla věková kategorie od padesáti do padesáti devíti let.

Otázka č. 2: Jaké je Vaše pohlaví?

Do mého výzkumu se nezapojil žádný muž. Důvodem může být menší procento mužů pracujících v předškolních zařízeních. I když jsem se snažila oslovit mužské pohlaví,

bohužel jsem se neshledala se žádným mužem, jež by pracoval v mateřské škole a zároveň měl ve své třídě zařazené děti dvouleté.

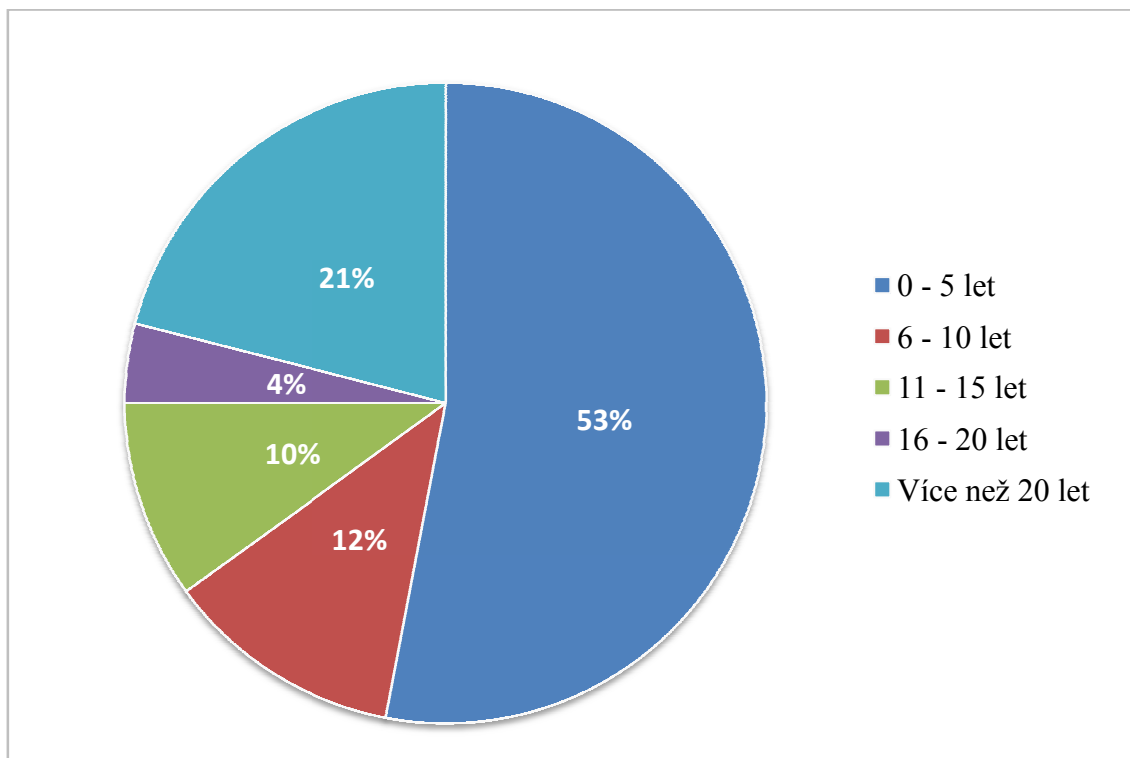
Otázka č. 3: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Graf 2 - Nejvyšší dosažené vzdělání

Do výzkumu se zapojilo nejvíce respondentů s vysokoškolským bakalářským vzděláním (37%), dále na otázky odpovědělo 36% respondentů s vyšším odborným vzděláním, 18% respondentů se středoškolským vzděláním a 9% s magisterským titulem.

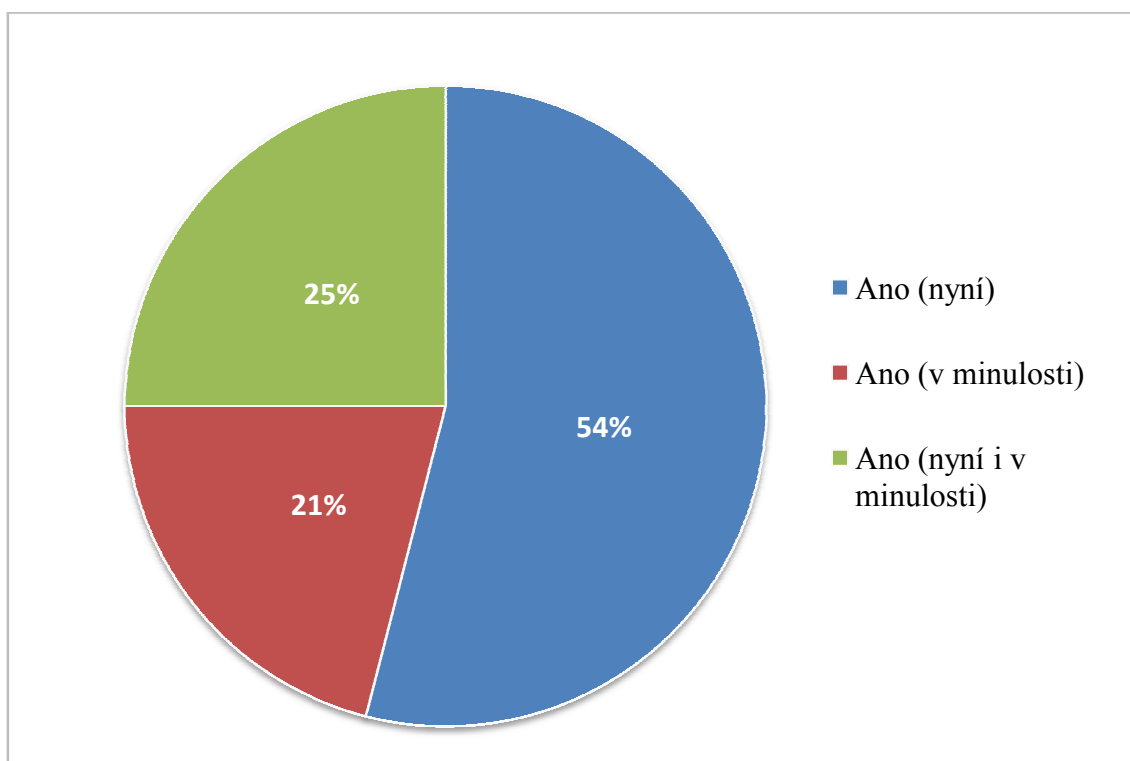
Otázka č. 4: Jak dlouho pracujete v mateřské škole?

Graf 3 - Délka praxe v mateřské škole

Z hlediska praxe dotazník vyplnilo nejvíce respondentů, kteří pracují v mateřské škole maximálně pět let (53%). Dále se výzkumu zúčastnilo 21% respondentů s praxí minimálně dvacet let, 12% s praxí šest až deset let, 10% s praxí jedenáct až patnáct let a 4% s praxí šestnáct až dvacet let. Až do toho místa se jednalo o představení souboru respondentů.

Otázka č. 5: Máte/ měla jste ve své třídě zařazené dvouleté děti?

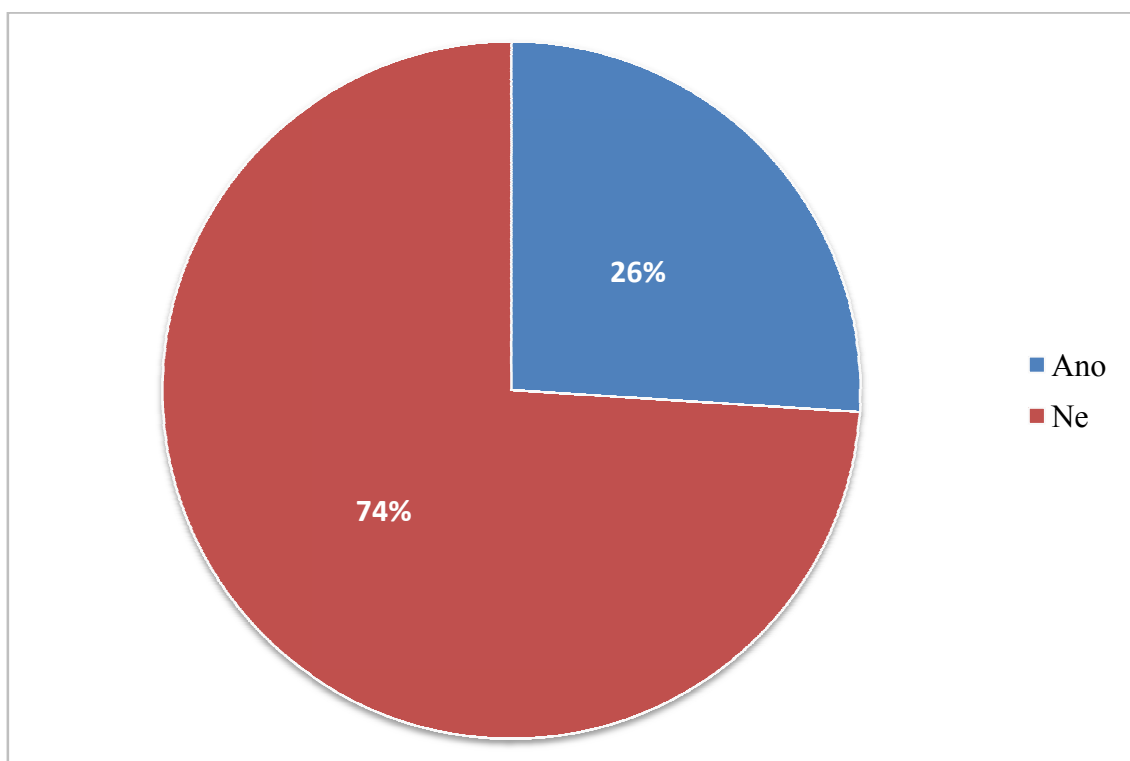

Graf 4 - Zařazení dvouletých dětí do tříd

Prostřednictvím této otázky jsem se chtěla ujistit, že pedagog má zkušenosti s dvouletým dítětem v mateřské škole. Z odpovědí vyplývá, že nejvíce dvouletých dětí zařazených do tříd mají pedagogové v nynější době (54%), i když 25% respondentů odpovědělo, že o ně pečovalo i dříve.

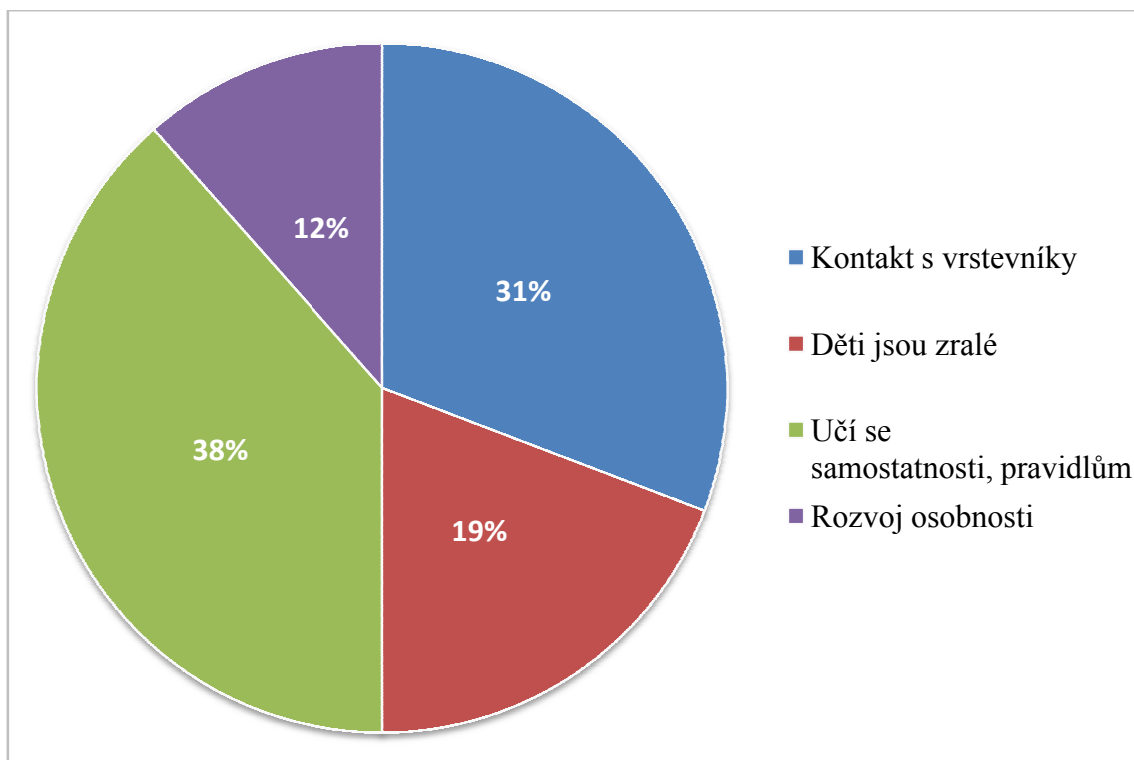
Následující otázky se týkají učitelů a ředitelů, kteří mají/měli dvouleté děti ve třídě a mají tedy s jejich vzděláváním již nějaké zkušenosti (otázky č. 6 – 13).

Otázka č. 6: Myslíte si, že je vhodné zařazovat dvouleté děti do MŠ?

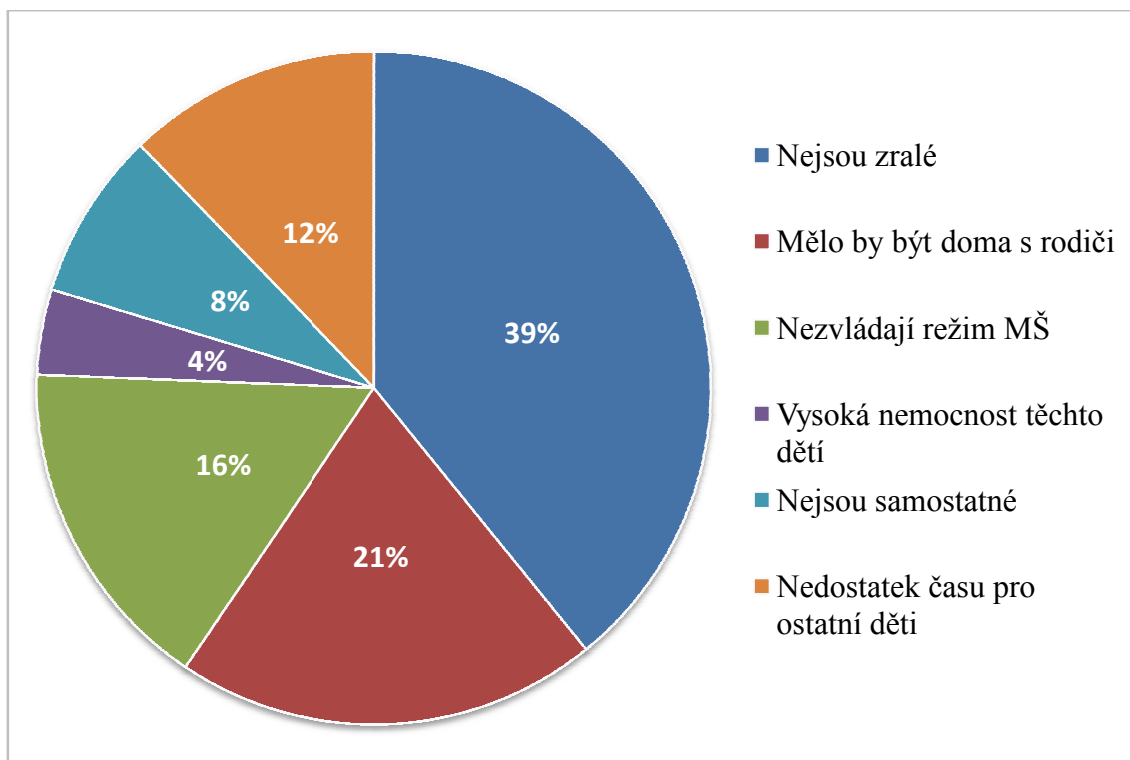
Graf 5 – Názor na zařazení dvouletých dětí do mateřských škol

Touto otázkou jsem zjistila názor pedagogů na zařazování dvouletých dětí do mateřských škol. I když mateřské školy budou muset přijímat dvouleté děti až od 1. září 2020, již v této době mohou do mateřských škol docházet. Z grafu vyplývá, že 74% respondentů nesouhlasí s tím, aby takto malé děti navštěvovaly mateřskou školu. Zbylých 26% v tom nespatřuje žádný problém. Dle mého názoru některé mateřské školy přijímají dvouleté děti kvůli naplnění potřebného počtu dětí v mateřské škole. Výsledek odpovědí mě nepřekvapil, neboť stejné názory slyším od svých kolegyně, spolužaček a některých rodičů.

Graf 6 - Důvody souhlasu se zařazováním dvouletých dětí do mateřských škol

Ze sta respondentů odpovědělo 26% (26 respondentů), že souhlasí se zařazováním dvouletých dětí do mateřských škol. Svou odpověď měli odůvodnit. Nejvíce pedagogů (38%) si myslí, že se tyto děti učí samostatnosti a pravidlům. Dle mého názoru se určitě naučí dříve samostatnosti, ale podle svých dosavadních zkušeností z mateřské školy si myslím, že pravidla ještě nejsou schopny respektovat. Dalším přínosem je dle jejich názoru (31%) navázání kontaktu s vrstevníky, s čímž naprosto souhlasím. Děti by se měly stýkat se svými kamarády, učit se s nimi hrát a komunikovat. Bohužel v některých rodinách vyrůstají děti pouze s dospělými. Dle ostatních (19%) jsou dvouleté děti zralé na mateřskou školu a díky ní se rozvíjí jejich osobnost (12%). S těmito respondenty názor nesdílím. Nelze říci, že všechny tyto děti jsou na mateřskou školu zralé.

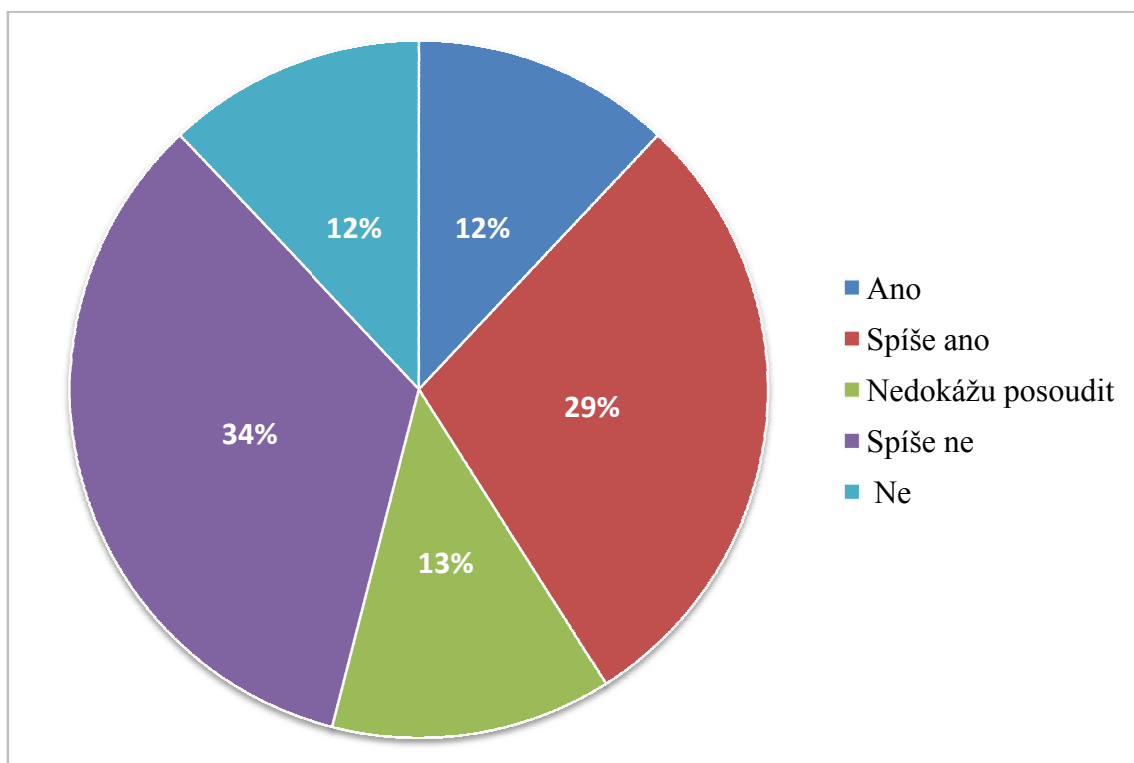

Graf 7 - Důvody nesouhlasu se zařazováním dvouletých dětí do mateřských škol

74% respondentů (74 respondentů) ze sta odpovědělo, že nesouhlasí se zařazováním dvouletých dětí do mateřských škol. Nejvíce respondentů (39%) je proti zařazení těchto dětí do mateřské školy z důvodu jejich nezralosti. Další si myslí (21%), že by měly být doma s rodiči alespoň do tří let. Mezi další důvody patří nezvládnutí režimu v mateřských školách (16%), nedostatek času pro ostatní děti (12%), nesamostatnost (8%) a častá nemocnost (4%) dětí raného věku. Souhlasím s tvrzením, že pedagog má méně času na ostatní děti, tedy hlavně při adaptaci dvouletého dítěte. Záleží však na organizaci výchovy a vzdělávání a také na tom, zda je ve třídě přítomna ještě další pomocná síla (chůva).

Zralost a nezralost je těžké posoudit. Ve své třídě mám jednu dvouletou holčičku, která zvládá bez problémů režim mateřské školy, dodržuje pravidla, je samostatná a myslím si, že mateřská škola je pro ni opravdu přínosem. Výhodu spatřuji v tom, že stejnou třídu navštěvuje i její o dva roky starší sestra, která jí je psychickou oporou. Opačným případem je dvouletý chlapec, který ještě nezvládá hygienické návyky, téměř nemluví a pláče.

Otázka č. 7: Myslíte si, že mají dvouleté děti ve Vaší MŠ vyhovující podmínky v oblasti materiální? (hračky, pomůcky, vybavení)

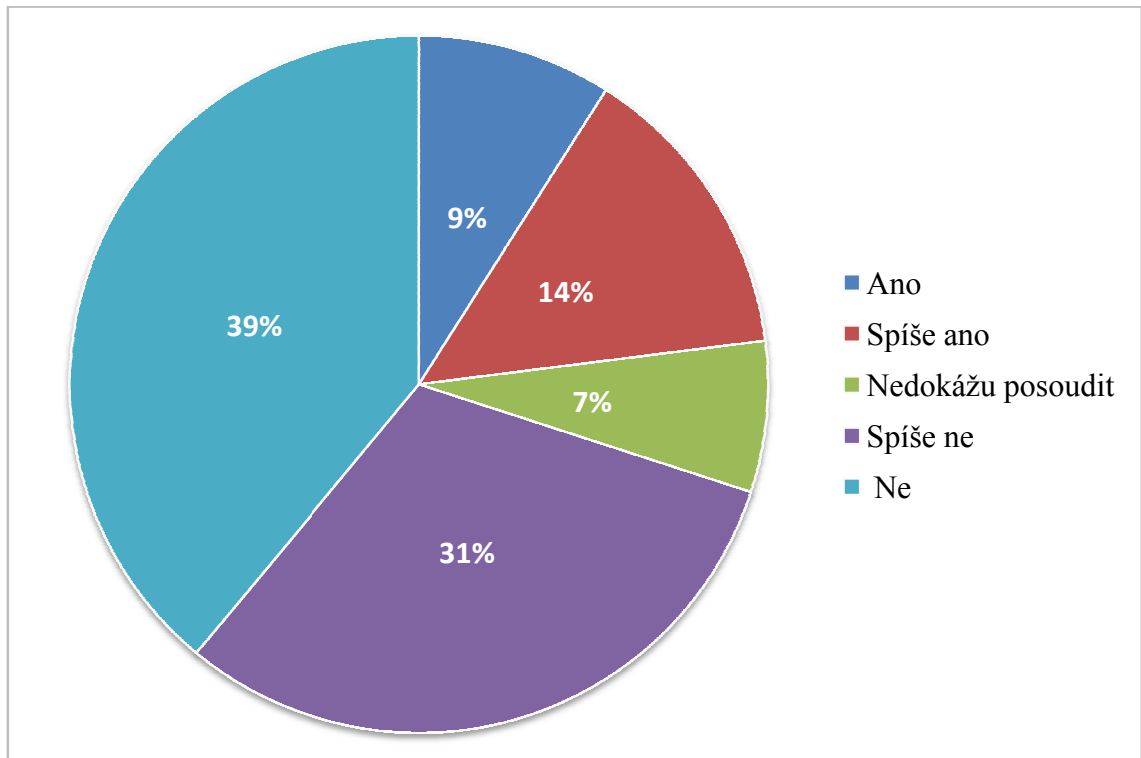

Graf 8 - Názor na podmínky v oblasti materiální

Z několika podmínek, jež by měly mateřské školy upravit pro vzdělávání a výchovu dětí raného věku, jsou podmínky materiální. Velice mě překvapilo, že 34% respondentů odpovědělo, že materiální podmínky mateřské školy jsou spíše nevyhovující. O pět procent méně má tyto podmínky spíše vyhovující (29%). 12% považuje materiální podmínky za vyhovující a stejně tak za nevyhovující. 13% tyto podmínky nedokáže posoudit.

Výsledek mě překvapil. Předpokládala jsem, že materiální podmínky budou v mateřských školách vzdělávající dvouleté děti zcela vyhovující. Nutností je odstranění menších a ostrých předmětů z bezpečnostního hlediska, dále nakoupení vhodných pomůcek a hraček pro děti od dvou let.

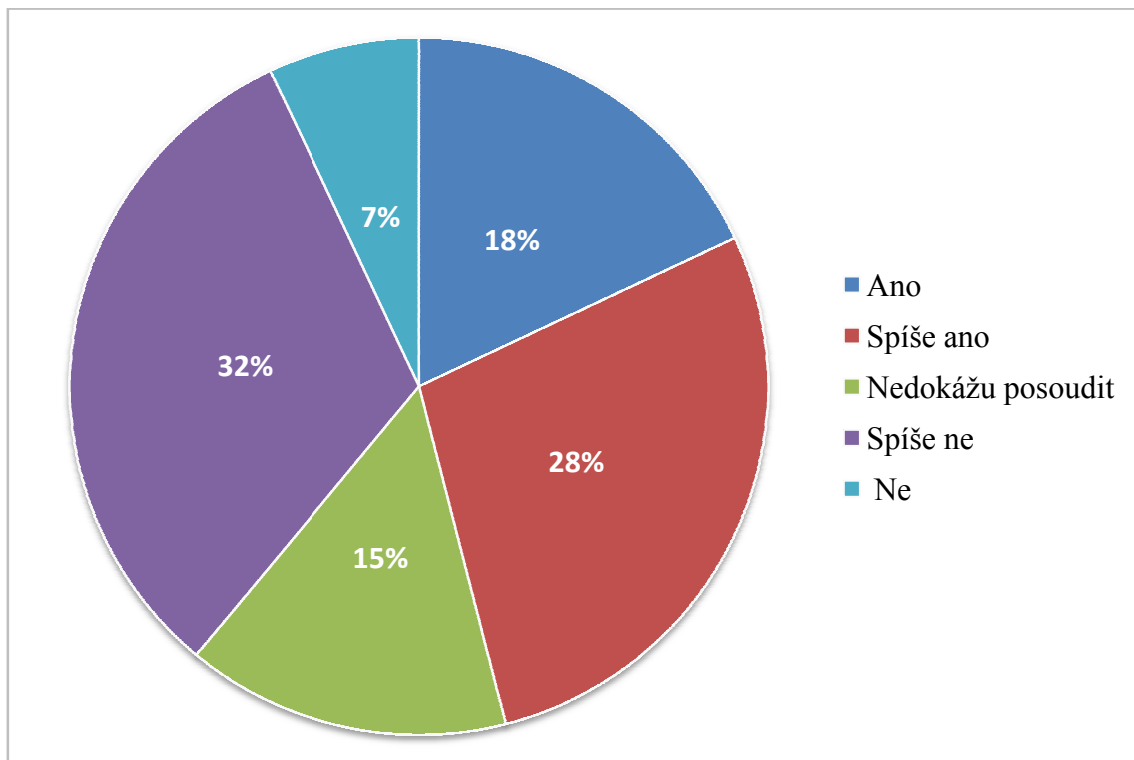
Otázka č. 8: Myslíte si, že mají dvouleté děti ve Vaší MŠ vyhovující podmínky v oblasti hygieny? (nočníky, přebalovací stůl, náhradní oblečení, pleny)

Graf 9 - Názor na podmínky v oblasti hygieny

Hygienické podmínky patří k těm nejdůležitějším. 39% respondentů je považuje za nevyhovující a o 8% méně za spíše nevyhovující. 9% respondentů odpovědělo, že má hygienické podmínky vyhovující a 14% spíše vyhovující. Zbýlých 7% není schopno posouzení. Podobné odpovědi jsem předpokládala. Ze zkušenosti vím, že není samozřejmostí mateřských škol mít vybavení jako přebalovací pult, nočníky nebo snížené záchody.

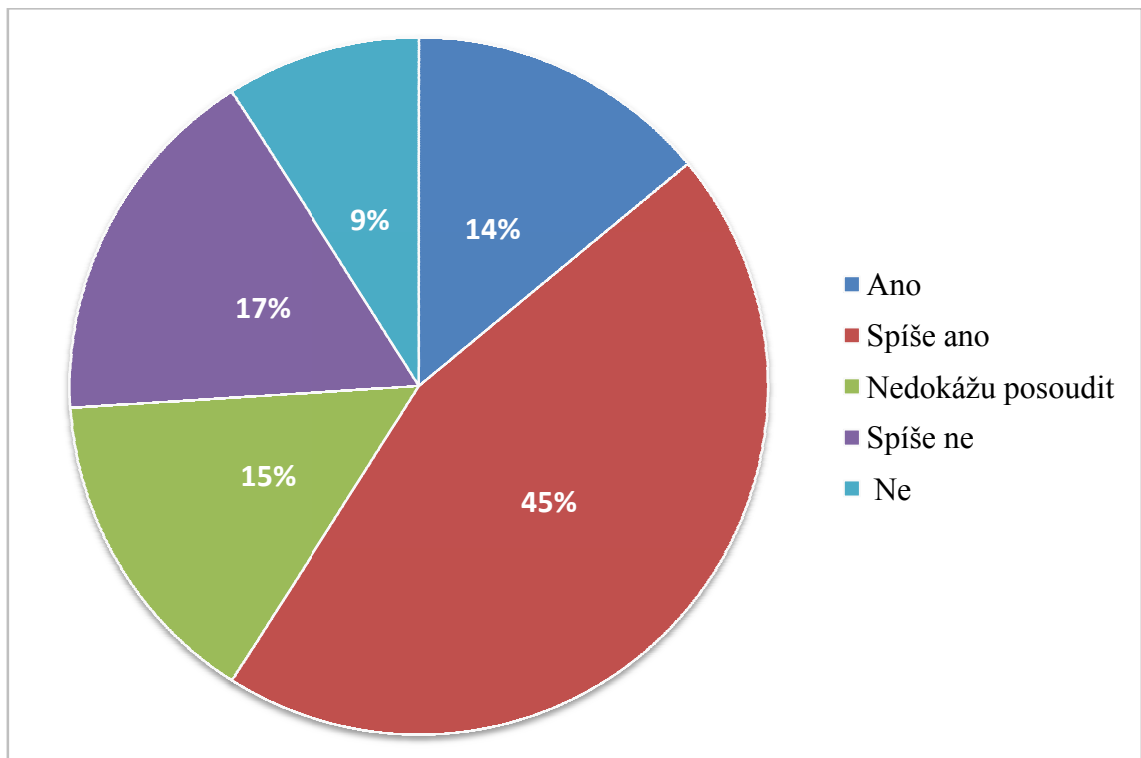
Otázka č. 9: Myslíte si, že mají dvouleté děti ve Vaší MŠ vyhovující podmínky v oblasti životosprávy? (strava, odpočinek, spánek)

Graf 10- Názor na podmínky v oblasti životosprávy

Podmínky v oblasti životosprávy zahrnují stravu, odpočinek během dne, spánek. Nejvíce respondentů (32%) si myslí, že jsou tyto podmínky v jejich mateřských školách spíše nevyhovující a o čtyři procenta méně že jsou spíše vyhovující. 18% má tyto podmínky zcela v pořádku. 7% považuje podmínky v oblasti životosprávy za nevyhovující. Zbýlých 15% je nedokáže posoudit.

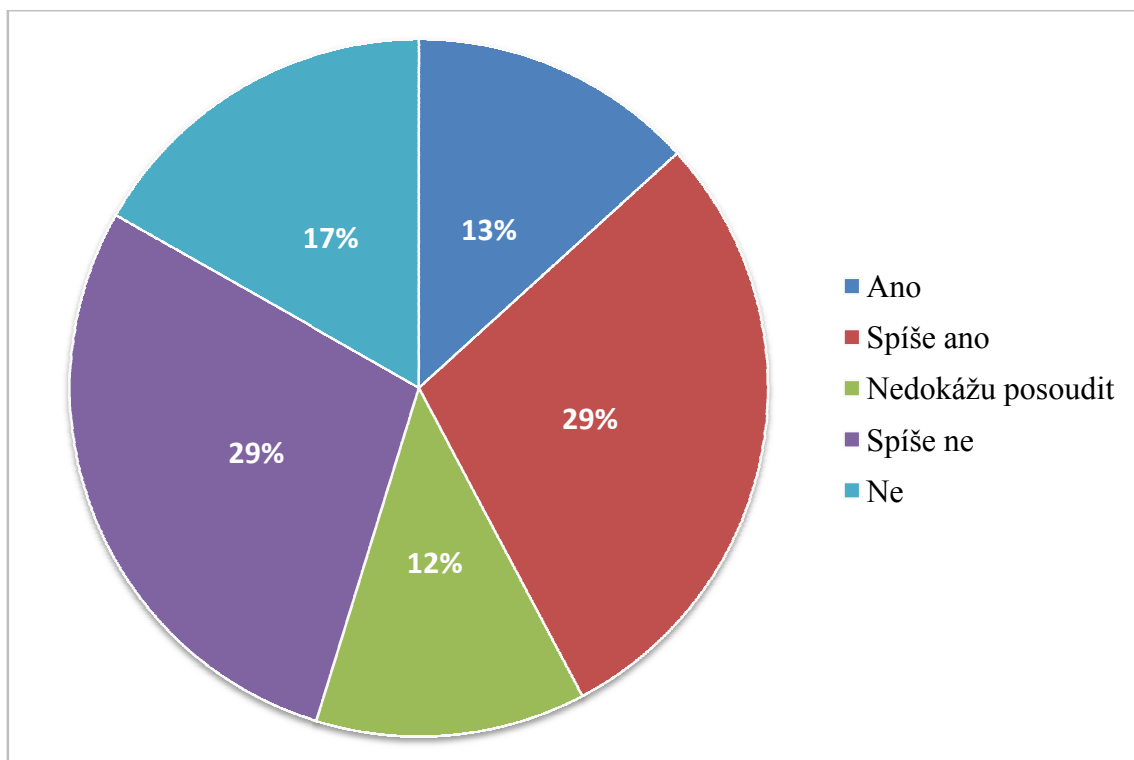
Otázka č. 10: Myslíte si, že mají dvouleté děti ve Vaší MŠ vyhovující podmínky v oblasti psychosociální? (spánek, adaptace)

Graf 11 - Názor na psychosociální podmínky

Psychosociální podmínky jsou dle mého názoru jedny z nejdůležitějších. Proto mě potěšilo, že tyto podmínky považuje 45% respondentů za spíše vyhovující a 14% za zcela vyhovující. Pouze 9% respondentů nemají vhodné psychosociální podmínky.

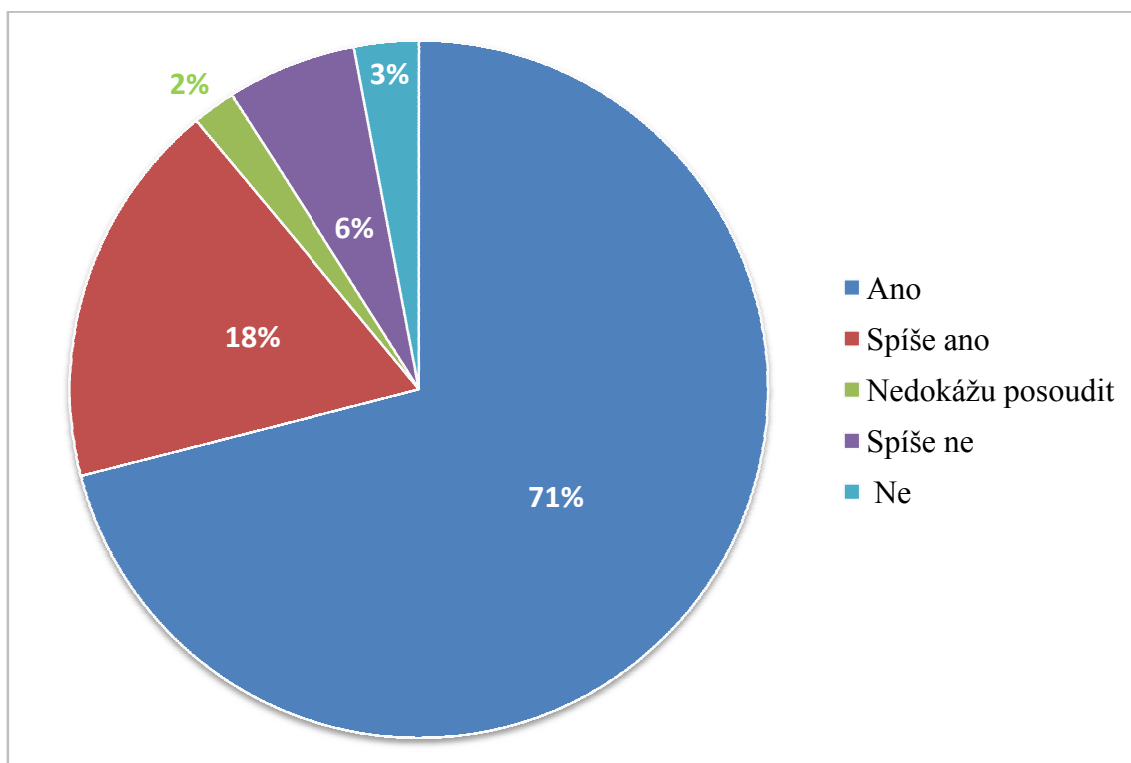
Myslím si, že téměř ve všech mateřských školách mají již vytvořený vhodný adaptační program, který pomůže dětem se s co nejmenšími problémy začlenit do mateřské školy a zvyknout si na kolektiv svých vrstevníků, paní učitelky i režim třídy.

Graf 12 - Shrnutí všech názorů respondentů na všechny podmínky v mateřských školách

Při celkovém shrnutí všech názorů respondentů na všechny podmínky v mateřských školách vyplývá, že 13% považuje podmínky za zcela vyhovující, 29% za spíše vyhovující, 12% podmínky není schopné posoudit, 29% se domnívá, že podmínky jsou spíše nevyhovující a 17% že jsou podmínky nevyhovující.

Otázka č. 11: Myslíte si, že je ke vzdělávání dvouletých dětí ve Vaší MŠ nezbytná další pomocná síla? (chůva)

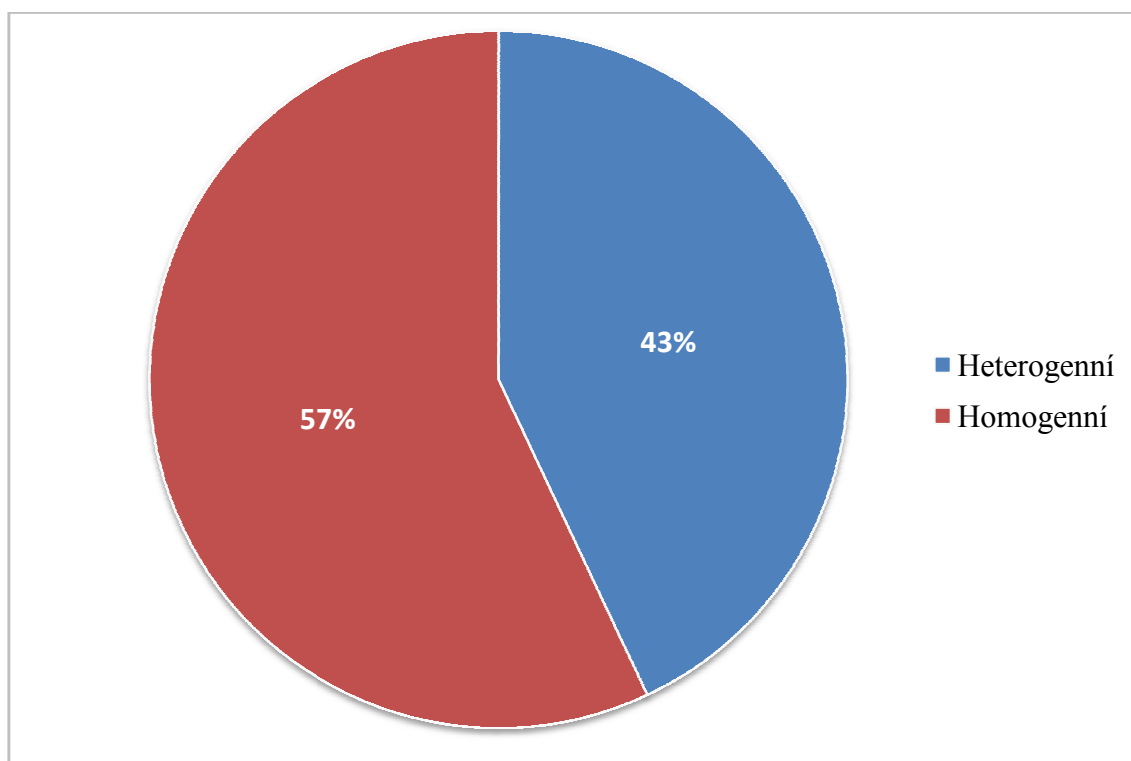

Graf 13 - Názor na pomocnou sílu při zařazení dvouletých dětí do mateřských škol

71% považuje pomoc chůvy nebo další osoby při vzdělávání a péči o děti raného věku za nezbytnou. 18% odpovědělo, že by ve třídě někdo spíše měl pomáhat, 2% nedokážou potřebnost další síly posoudit. 6% respondentů si myslí, že chůva spíše není nutná a 3% považují její přítomnost za zbytečnou.

Dle mého názoru a zkušenosti je další pomocná síla opravdu nezbytná. Záleží také na samostatnosti, hygienických návycích a zralosti nejmladších dětí. Ovšem z hlediska zajištění bezpečnosti a dostatečné péče o všechny děti je dle mého mínění ve třídě s dětmi mladšími tří let důležitá.

Otázka č. 12: Jaké třídy jsou dle Vašeho názoru pro dvouleté děti vhodnější?

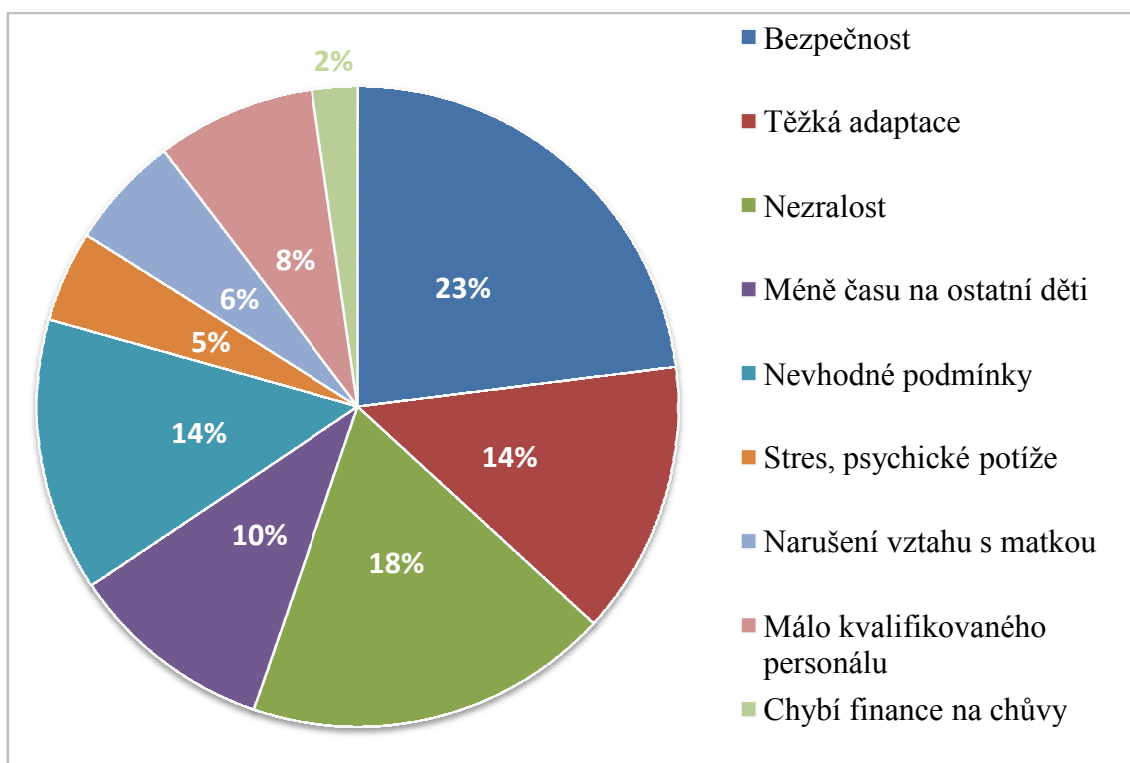
Graf 14 - Vhodný typ třídy pro dvouleté děti

Rozdílnost odpovědí zda zařazovat dvouleté děti do třídy homogenní či heterogenní se liší pouze o 14%. Více respondentů (57%) si myslí, že jsou přínosnější třídy homogenní a 43% naopak třídy heterogenní. Na tuto otázku sama stále hledám odpověď. Dle mého názoru dvouleté děti potřebují více klidu, relaxace, individuálního přístupu, upravení podmínek. Avšak od starších dětí se učí prostřednictvím nápodoby. Podle svých zkušeností, kdy mám ve třídě heterogenní zařazené i děti mladších třech let, se starší děti učí psychosociálnímu chování při pomoci mladším, rozvíjí se jejich empatie a sounáležitost. Obě varianty přináší svá pozitiva i negativa. Vždy záleží na konkrétních dětech, učitelích a celkové atmosféře třídy.

Otázka č. 13: V čem spatřujete přínosy a rizika zařazení dvouletých dětí do MŠ?

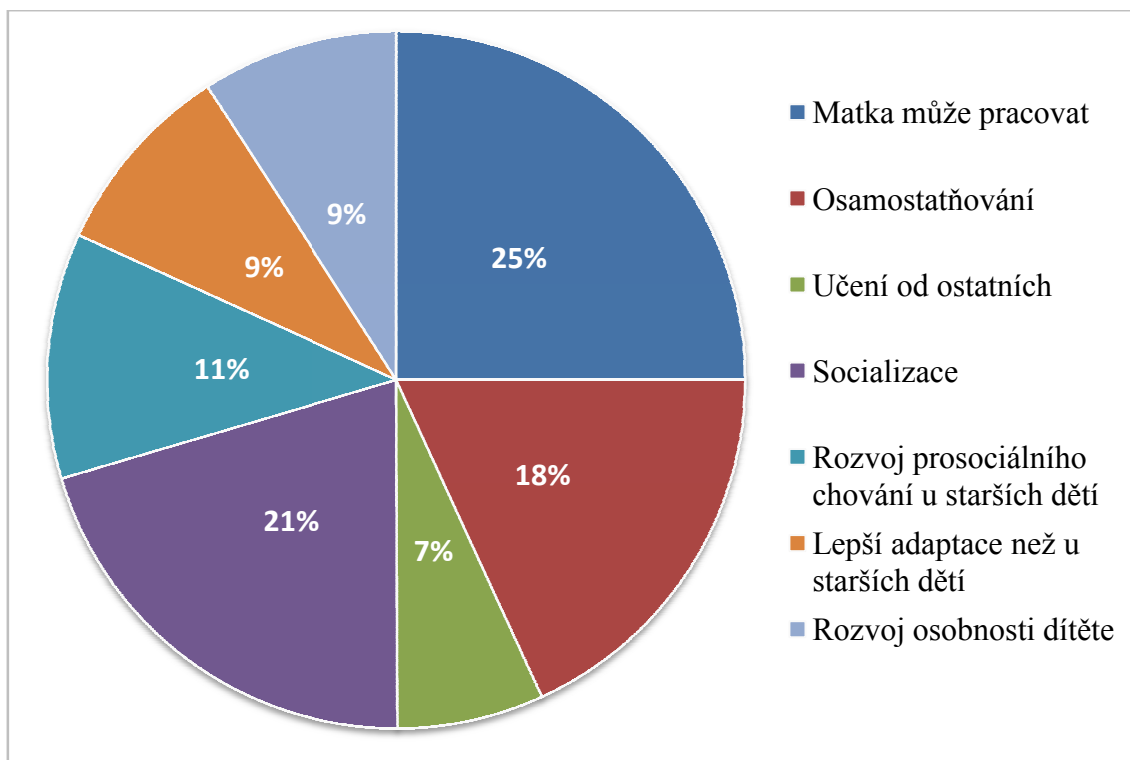
Poslední otázka v dotazníku se týká názorů respondentů na rizika a přínosy zařazení dětí mladších tří let do preprimárního vzdělávání. Jedná se o otevřenou otázku. Někteří respondenti do odpovědi napsali více rizik či přínosů, takže celkový počet odpovědí je 131. Většina odpovědí (87%) obsahuje rizika a zbylých 43% přínosy. Při tvorbě

dotazníku jsem dle svého mínění předpokládala, že respondenti v odpovědích budou uvádět více rizik než přínosů. Chtěla jsem si však svou teorii ověřit.

Graf 15 - Rizika dvouletých dětí v mateřských školách

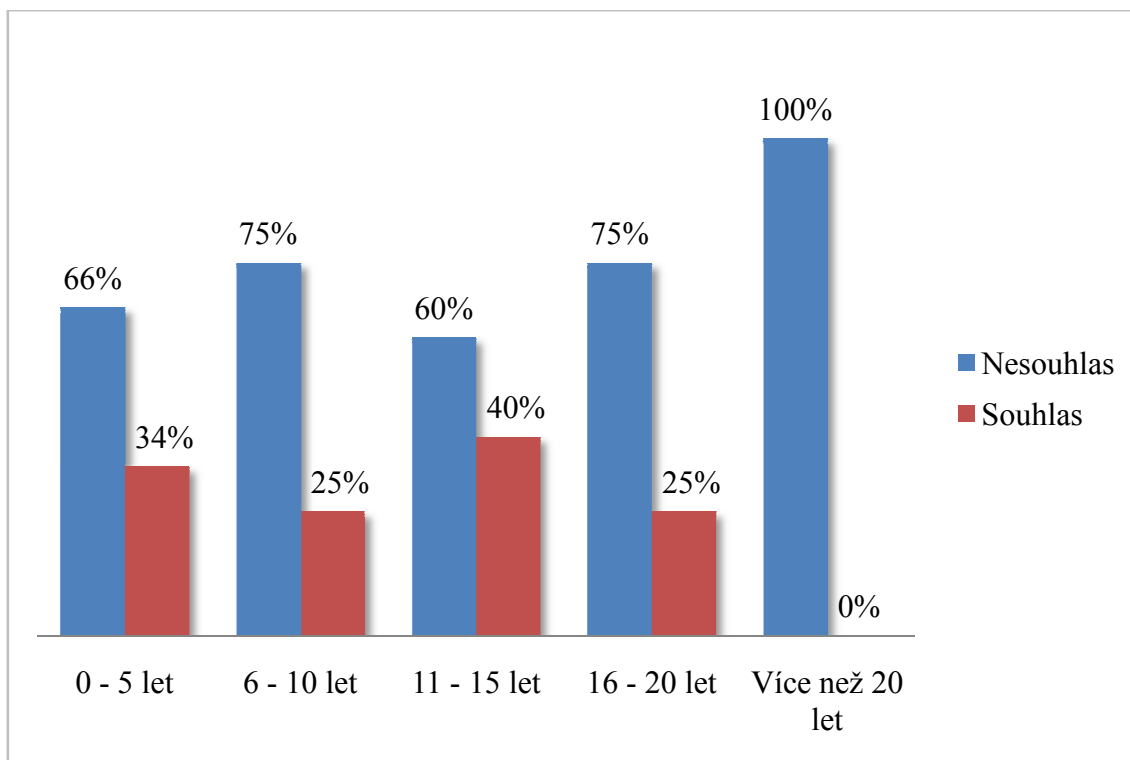
Nejvíce rizik spatřují respondenti v bezpečnosti (23%), dále v nezralosti dětí (18%), v adaptaci (14%), nevhodných podmínkách (14%), nedostatku času na ostatní děti (10%), nekvalifikovanosti personálu (8%), narušení vztahu s matkou (6%), stresu a psychických potíží malých dětí (5%) a ve finančních prostředcích pro chůvy (2%). Zcela souhlasím s respondenty, kteří odpověděli, že největší rizika spatřují v oblasti bezpečnosti a nezralosti. Děti mladší tří let strkají předměty do úst, lezou na nábytek atd. Je nutné je mít stále na očích, což je někdy s dvaceti čtyřmi dětmi (s výjimkou i dvaceti osmi) ve třídě někdy obtížné. Nezralost je velmi těžké určit. Proto se u některých dvouletých dětí obávám, aby jim spíše zařazení do mateřské školy neublížilo. Při adaptaci takto malých dětí ze své zkušenosti vím, že na ostatní zbývá někdy méně času než obvykle. Například kvůli hygienické pomoci dvouletým dětem, stravování, oblékání, hraní apod.

Graf 16 - Přínosy dvouletých dětí v mateřských školách

Nejvíce odpovědí vyjadřujících přínos dvouletých dětí v mateřských školách je možnost matky pracovat (25%). Mezi další přínosy patří socializace malých dětí (21%), osamostatňování (18%), rozvoj prosociálního chování u starších dětí (11%), lepší adaptace než u starších dětí (9%), rozvoj osobnosti dítěte (9%), učení od ostatních (7%). Dle mého názoru je výhodou zařazení takto malých dětí do předškolního vzdělávání to, že matky, které nutně potřebují finančně zajistit rodinu, mohou pracovat. V tomto případě plně chápu důvod umístění dítěte v raném věku do mateřské školy. Myslím si, že dalším přínosem je rozvoj prosociálního chování starších dětí, kontakt s kamarády, učení od ostatních a osamostatňování. Nesouhlasím však s názorem, že se takto malé děti lépe adaptují než jejich starší kamarádi.

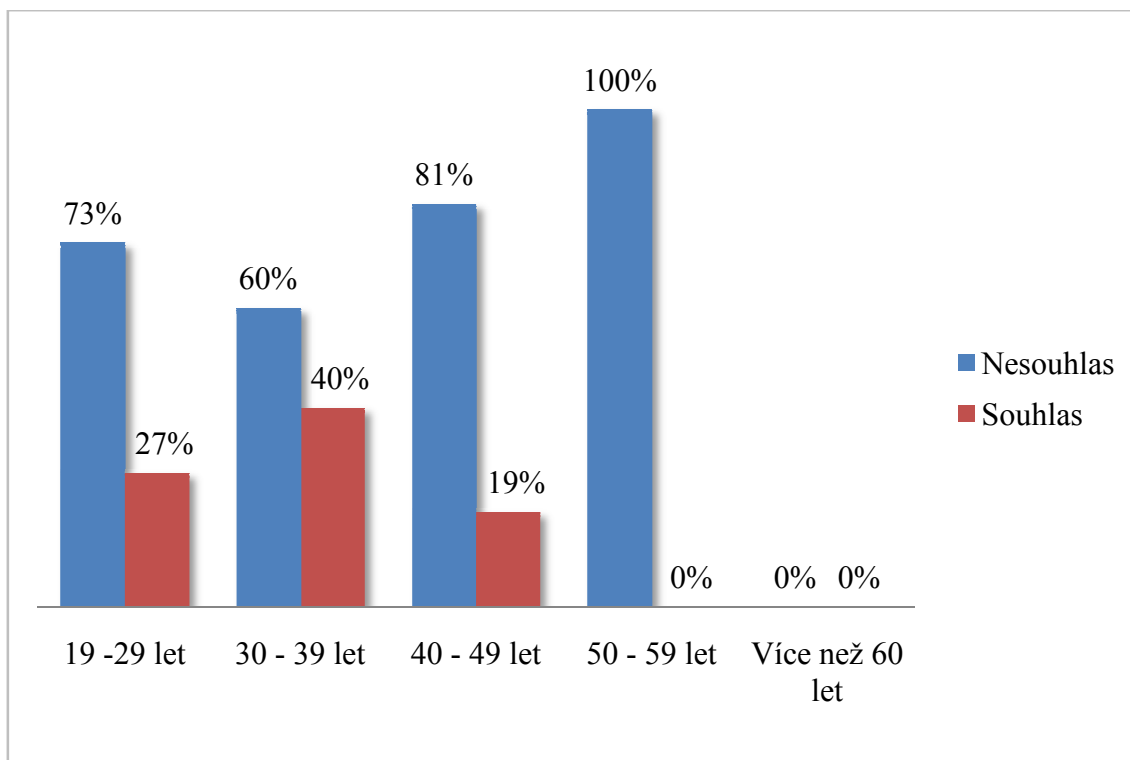
V dalších grafech uvádím doplňující šetření týkající se vyjádření souhlasu a nesouhlasu se zařazováním dvouletých dětí do MŠ vzhledem k praxi, věku a vzdělání respondentů.

Graf 17 - Vyjádření souhlasu a nesouhlasu se zařazováním dvouletých dětí do MŠ vzhledem k praxi respondentů

U šesté otázky mě dále zajímalo, kolik respondentů vzhledem k délce praxe souhlasilo či nesouhlasilo se zařazováním dvouletých dětí do mateřských škol. Z grafu vyplývá, že všichni pedagogové (21 respondentů, 100%), kteří mají více než 20 let praxe, odpověděli, že jsou proti zařazení takto malých dětí do mateřských škol. Tento výsledek jsem předpokládala. Dle mého názoru mají za sebou již mnoho let praxe a jsou zvyklí na to, že takto malé děti v dřívějších dobách navštěvovaly jesle. Proto si neumí představit, že je v nynější době budou vzdělávat a vychovávat spolu s ostatními dětmi tříletými až šestiletými.

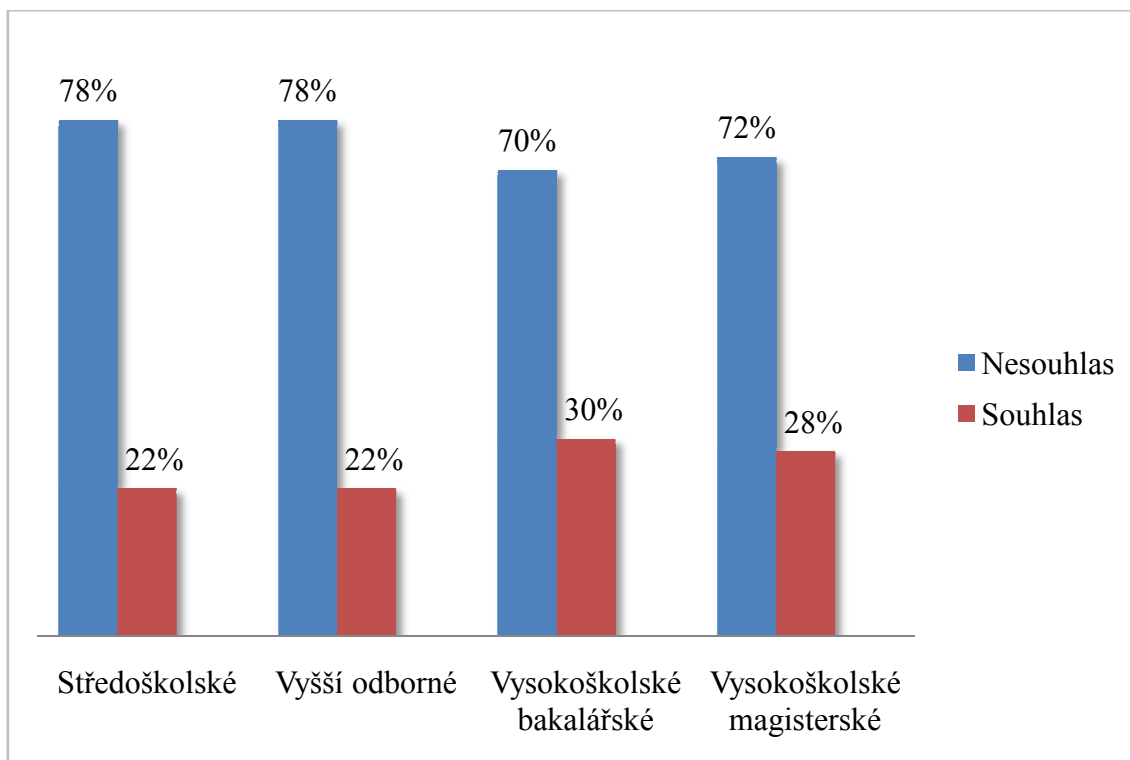
Z 53 respondentů s délkou praxe 0-5 let 66% (35 respondentů) nesouhlasí se zařazováním dvouletých dětí do mateřských škol a 34% (18 respondentů) s tím souhlasí. Z 12 respondentů s délkou praxe 6-10 let 75% (9 respondentů) nesouhlasí se zařazováním dvouletých dětí do mateřských škol a 25% (3 respondenti) s tím souhlasí. Z 10 respondentů s délkou praxe 11-15 let 60% (6 respondentů) nesouhlasí se zařazováním dvouletých dětí do mateřských škol a 40% (4 respondenti) s tím souhlasí. Ze 4 respondentů s délkou praxe 16 – 20 let 75% (3 respondenti) nesouhlasí se zařazováním dvouletých dětí do mateřských škol a 25% (1 respondent) s tím souhlasí.

Graf 18 - Vyjádření souhlasu a nesouhlasu se zařazováním dvouletých dětí do MŠ vzhledem k věku respondentů

U těchto odpovědí mě překvapilo, že 73% (30 respondentů) ve věku od 19 – 29 let se zařazením dětí raného věku do mateřských škol nesouhlasí. Před vyhodnocením výzkumu jsem spíše předpokládala, že mladší věkové kategorie budou k této změně nakloněny. Například kvůli tomu, že ještě nemají tak zažitá stereotypy z mateřských škol, jsou plni energie, chuti ke vzdělávání a touhy ke zkoušení nových příležitostí. Respondenti ve věku od padesáti do padesáti devíti let všichni (13 respondentů, 100%) odpověděli negativně, což jsem předpokládala. Dle mého mínění může být důvod ten, že už mají ve své mateřské škole zaveden nějaký fungující systém, jsou zvyklí na řád a chod své třídy, na děti a jejich potřeby, chování, režim. V případě dvouletých dětí by však museli vše pozměnit, což se některým třeba nechce. Se zařazením dvouletých dětí do mateřských škol dále nesouhlasí ve věku 30 – 39 let 60% (15 respondentů), ve věku 40 - 49 let 81% (17 respondentů).

Pozitivní přístup k zařazení dvouletých dětí do mateřských škol má 27% (11 respondentů) ve věku 19 – 29 let, 40% (10 respondentů) ve věku od 30 -39 let, 19% (4 respondenti) ve věku 40 – 49 let.

Graf 19 - Vyjádření souhlasu a nesouhlasu se zařazováním dvouletých dětí do MŠ vzhledem k dosaženému vzdělání

Se zařazením dvouletých dětí do mateřských škol nesouhlasí 78% (28 respondentů) se střední školou, 70% (26 respondentů) s bakalářským titulem, 72% (13 respondentů) s magisterským titulem a 78% (7 respondentů) s vyšším odborným vzděláním. Naopak se zařazením těchto dětí do předškolního vzdělávání nemá problém 29% (11 respondentů) s bakalářským titulem, 22% (8 respondentů) se střední školou, 28% (5 respondentů) s magisterským titulem a 22% (2 respondenti) s vyšší odbornou školou. Nejvíce mě překvapily odpovědi respondentů s bakalářským titulem. Očekávala jsem, že tito respondenti budou spíše se vzděláváním a výchovou dvouletých dětí souhlasit a že budou na tuto situaci připraveni, neboť by měli mít více osvojených znalostí z psychologie, pedagogiky a dalších předmětů týkající se předškolního vzdělávání.

6.4 Shrnutí a diskuze výsledků

Z teoretické části diplomové práce je zřejmé, že otázka zařazení dětí mladších tří let do mateřských škol, je otázka nejen dlouhodobá, ale také plná rozličných názorů odborníků, pedagogické i laické veřejnosti. Zařazování dvouletých dětí do institucionálního vzdělávání je v nynější době častým diskutovaným tématem. Mnoho

lidí se domnívá, že výchova a vzdělávání dětí do tří let v institucionálních zařízeních jsou pro děti škodlivá. Ostatní zase zastávají názor, že takto malým dětem zařízení denní péče neuškodí, naopak pro ně mohou být přínosná.

V této části bych se ráda zaměřila na závěrečné shrnutí výsledků, ke kterým jsem ve svém výzkumném šetření dospěla. Celým výzkumem mě provázela hlavní výzkumná otázka - **Jaké jsou názory pedagogů na vzdělávání dvouletých dětí v mateřských školách?** Z výsledků dotazníkového šetření týkající se názorů pedagogů mateřských škol na vzdělávání dvouletých dětí v mateřských školách vyplynulo, že 26% respondentů souhlasí se zařazením těchto dětí do mateřských škol. Svou kladnou odpověď odůvodňují tím, že děti přicházejí dříve do kontaktu se svými vrstevníky, učí se pravidlům, osamostatňují se a celkově se rozvíjí jejich osobnost. Bengt-Erik Andersson, 1992 ve své studii *Effects of Day-Care on Cognitive and socioemotional Competence of Thirteen. Year-Old Swedish School children* zjistil, že čím dříve dítě začalo chodit do zařízení denní péče, tím lepší mělo školní výsledky a lepší sociální dovednosti (Andersson, 1992 in Hašková, Saxonberg, Mudrák, 2012).

Zbylých 74% respondentů se zařazením dvouletých dětí do mateřských škol nesouhlasí. Hlavními důvody dle jejich názoru je nezralost takto malých dětí, nezvládání režimu mateřské školy, častá nemocnost, nesamostatnost, nezralost. Dále zmiňují, že by mělo být doma rodiči a že pedagogové v péči o dvouleté děti nemají dostatek času pro děti ostatní. Mezinárodní výzkum o odpadech zařízení denní péče na děti do tří let neukazuje, že děti navštěvující zařízení denní péče trpí. K. Alison Clarke-Stewart v článku „*Infant Day Care: Maligned or Malignant*“ uvádí, že existují jak negativní dopady zařízení denní péče tak i pozitivní (Stewart, 1989 in Hašková, Saxonberg, Mudrák, 2012).

První dílčí výzkumná otázka se týká podmínek - **Jsou v mateřských školách vyhovující podmínky pro děti dvouleté?** Odpovědi respondentů na vhodnost podmínek v mateřských školách ukazují, že 13% považuje podmínky za zcela vyhovující, 29% za spíše vyhovující, 12% podmínky není schopné posoudit, 29% se domnívá, že podmínky jsou spíše nevyhovující a 17% že jsou podmínky nevyhovující.

Přítomnost další pomocné síly při vzdělávání dětí dvouletých spatřuje jako nezbytnou 71% respondentů. Pouze 3% si myslí, že si vystačí bez ní. V České republice bylo roku 2014 provedeno Národním ústavem pro vzdělávání z pověření MŠMT šetření týkající se zařazování dětí mladších tří let do mateřské školy. Z šetření vyplynulo, že je

nutné nastavit optimální podmínky týkající se aktuálních potřeb dětí, avšak finanční situace mateřským školám neumožňuje podmínky upravit (NÚV, 2014).

Při řešení druhé dílčí výzkumné otázky – **Jsou pro dvouleté děti vhodnější třídy homogenní nebo heterogenní?** 53% pedagogů se domnívá, že by se měly tyto děti vzdělávat v samostatné třídě a zbylých 47% ve třídě smíšené. K této otázce je mnoho různých postojů. Švecová ve své empirické části diplomové práce uvádí názory učitelek na třídu heterogenní: „*Máme to v praxi léty vyzkoušené, je to pro děti přirozenější prostředí. Vždy děti rozdělujeme dle věku i pohlaví tak, aby byly třídy vyvážené a děti měly možnost soužití s každou věkovou skupinou.* (Švecová, 2015 s. 58). Jiní pedagogové mají pozitivnější postoj ke třídám homogenním kvůli potřebě zvýšené péče, časté nemocnosti, delší adaptaci a větší emočnosti dětí mladších tří let (Švecová, 2015). Výsledky šetření provedeného v České republice 2014 Národním ústavem pro vzdělávání z pověření MŠMT ukázaly, že pro dvouleté děti jsou vhodnější třídy homogenní (NÚV, 2014). Informační materiál ke vzdělávání dětí od dvou do tří let v mateřské škole stanovuje, že mateřská škola, která má tři a více tříd, v případě odpovídajícího počtu dětí vždy upřednostňuje zřízení samostatné třídy (Informační materiál ke vzdělávání dětí od dvou do tří let v mateřské škole, 2017).

V případě třetí dílčí výzkumné otázky mě zajímalo - **Jaká rizika spatřují respondenti v zařazování dvouletých dětí do mateřských škol?** Pedagogové nejčastěji poukazovali na ohrožení bezpečnosti takto malých dětí, nezralost, neuzpůsobené podmínky, obtížnou adaptaci, nedostatek času na ostatní děti, narušení vztahu s matkou, stres a psychické potíže dětí, málo kvalifikovaného personálu a nedostatek finančních prostředků. Svobodová v empirické části své bakalářské práce týkající se také rizik dvouletých dětí v mateřských školách vytyčuje nedostatečné materiální vybavení a hygienické podmínky pro dvouleté děti, znevýhodnění dvouletých dětí, nedostatek kvalifikovaných pedagogických pracovníků, vysoký počet dětí ve třídách (Svobodová, 2015).

Ve čtvrté dílčí výzkumné otázce jsem se ptala, **jaké přínosy spatřují respondenti v zařazování dvouletých dětí do mateřských škol.** Velké přínosy v zařazení dětí raného věku do zařízení denní péče spatřují respondenti v možnosti matek pracovat, v osamostatňování dětí, v učení od ostatních a v rozvoji osobnosti dítěte. Brzké začlenění dětí do institucí dětem také umožňuje dle názorů pedagogů lehčí a rychlejší navázání sociálních vztahů. U starších dětí se rozvíjí a prohlubuje prosociální chování.

Z této diplomové práce vplynuly další otázky. V dalším šetření bychom se mohli zaměřit na kritéria přijímání dvouletých dětí, dále na porovnání největších rozdílů mezi připraveností dvouletého a tříletého dítěte pro předškolní vzdělávání a na volbu vzdělávací nabídky pro dvouleté děti. Zajímavé by bylo i vytvoření projektu či manuálu práce pro děti dvouleté nebo dlouhodobé pozorování několika dvouletých dětí v mateřské škole a vytvoření kazuistické studie.

Závěr

Diplomová práce je zaměřena na dvouleté děti v mateřské škole. Tato problematika je v aktuální době velmi diskutovaným tématem a potýká se s různými názory pedagogů, rodičů, ředitelů a společnosti.

V teoretické části byla popsána základní teoretická východiska dané problematiky. Zaměřovala se na možnosti vzdělávání dvouletých dětí v České republice. Představila úpravu podmínek, které jsou důležité k zachování kvality vzdělávání poskytovaného pro všechny děti. Obsahuje charakteristiku dítěte raného věku z hlediska poznatků vývojové psychologie. Problematiku péče o děti mladších tří let porovnávala s jinými zeměmi Evropy.

V části empirické proběhlo výzkumné šetření zabývající se názorem pedagogů a ředitelů mateřských škol, kteří mají již se vzděláváním dvouletých dětí zkušenosti, na zařazování dětí mladších tří let do mateřských škol. Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit názory pedagogů na vzdělávání dětí mladších tří let v mateřských školách se zaměřením na podmínky. Výzkumné cíle, jež šetření provázely, byly naplněny v plném rozsahu.

Dvouleté děti již do mateřských škol docházejí. Dle výsledků z výzkumného šetření vyplynulo, že pouze 26% respondentů se zařazením dvouletých dětí do mateřských škol souhlasí a 74% respondentů je proti. Dle mého názoru dvouleté děti do mateřských škol mohou docházet, avšak musí být před jejich přijutím upraveny podmínky dle jejich potřeb. Shrnutí odpovědí respondentů týkající se celkových podmínek mateřských škol k přijímání dětí mladší tří let ukázalo, že 13% považuje podmínky za zcela vyhovující, 29% za spíše vyhovující, 12% podmínky není schopné posoudit, 29% se domnívá, že podmínky jsou spíše nevyhovující a 17% že jsou podmínky nevyhovující. Myslím si, že mateřské školy by děti dvouleté neměly přijímat v případě, že nemají všechny podmínky přizpůsobené požadavkům dětí mladších tří let. Každé dítě má právo na zabezpečení kvalitního vzdělávání. Pokud tedy má být vzdělávání dvouletých dětí kvalitní, je nutné upevnit postavení mateřských škol k těmto dětem, upravit podmínky, které budou vyhovovat jak dětem, rodičům, mateřským školám tak i pedagogům. Děti jsou naší budoucností. Je jenom na nás, abychom jim do jejich života dali co nejlepší základ.

Seznam literatury

ČESKÝ STATICKÝ ÚŘAD (1991). *Zařízení předškolní péče a výchovy v ČR (Retrospektiva let 1881 – 1988 a 1921 – 1988)*. Praha: Český statistický úřad. ISBN neuvedeno

Dětské skupiny, další možnost předškolního vzdělávání (2014). In: *Seznam škol EU* [online]. [cit. 2016-12-01]. Dostupné z: <http://www.seznamskol.eu/clanky/detske-skupiny-dalsi-moznost-predskolniho-vzdelavani>

DOBŠÍKOVÁ, Andrea (2013). Kojenecké období. In: *Evropský sociální fond v ČR* [online]. [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: www.sss-ou.cz/files/files/Moderni_skola/.../VY_32_INOVACE_PSY.SP4.813.pptx

DORO, Kammerer (2007). *První tři roky života dítěte*. Praha: GradaPublishing, a. s. ISBN 978-80-247-1839-2.

DUDOVÁ, Radka a kol. (2012). Rodinná politika II. In: *Nadace open society fund Praha* [online]. [cit. 2017-02-03]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/f26ec32f53a15794cd9388a660de0a25/rodinna-politika.pdf

EACA (2010). *Vzdělávání a péče v raném dětství v Evropě: překonávání sociálních a kulturních nerovností*. Brusel: Eurydice. ISBN 978-92-9201-025-6

HABÁŇ, Petr (2016). Evidujeme již 100 zaregistrovaných dětských skupin. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2016-12-01]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/25639/MPSV_-_

HAŠKOVÁ, Hana, SAXONBERG, Steven, MUDRÁK, Jiří (2012). *Péče o nejmenší, boření mýtů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419114-5

HELUS, Zdeněk (2015). *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-9817-2

How to tell if your child is ready for preschool (2016). In: *Baby center* [online]. [cit. 2017-03- 05]. Dostupné z: https://www.babycenter.com/0_how-to-tell-if-your-child-is-ready-for-preschool_64544.bc

Child development - Preschoolers (2017). In: *Centers for Disease Control and Prevention*, [online]. [cit. 2017-02- 27]. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/ncbddd/childdevelopment/positiveparenting/preschoolers.html>

KLEŇHOVÁ, Michaela (2012). Předškolní vzdělávání v České republice a v zahraničí. In: *Týdeník školství* [online]. [cit. 2017-02- 03]. Dostupné z: <http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2012/37/predskolni-vzdelavani-v-ceske-republice-a-v-zahranici/>

KOHOUTEK, Rudolf (2009). Osobnost učitele. In: *Psychologie v teorii a praxi* [online]. [cit. 2017-01- 07]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0911/psychologie-osobnosti-ucitele-a-vychovatele>

KOHOUTEK, Rudolf (2014). Psychologie vývoje a výchovy předškolního dítěte. In: *Psychologie v teorii a praxi* [online]. [cit. 2017-03- 12]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/1404/psychologie-vyvoje-a-vychovy-predskolniho-ditete>

KOŤÁTKOVÁ, Soňa (2008). *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada Publishing, ISBN 978-80-247-1568-1

KROPÁČKOVÁ, Jana (2016). Kam s nimi... aneb dvouleté děti v mateřských školách, dětských skupinách, mikrojeslích. In: *Poradce ředitele mateřské školy* [online]. [cit. 2017-01- 14]. Dostupné z: <http://mikrojesle.mpsv.cz/wp-content/uploads/2015/09/Poradce-%C5%99editel-mate%C5%99sk%C3%A9-%C5%A1koly-J.-Krop%C3%A1%C4%8Dkov%C3%A1.pdf>

KROPÁČKOVÁ, Jana a SPLAVCOVÁ, Hana (2016a). *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, s. r. o. ISBN 978-80-262-1042-9

KROPÁČKOVÁ, Jana a SPLAVCOVÁ, Hana (2016b). *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání od podzimu do zimy*. Praha: Dr. Josef Raabe s.r.o. ISBN 978-80-7496-270-7

KUCHAŘOVÁ, Věra, SVOBODOVÁ, Kamila (2006). *Sít' zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR*, Praha: VÚPS. ISBN 80-87007-51-4

KUCHAŘOVÁ a kol. (2009). Vázaná živnost „Péče o dítě do 3 let v denním režimu.“ In: *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2017-03- 10]. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/index.php?p=cze_2c&site=default

LABUSOVÁ, Eva (2016). Batolecí období (mezi prvními a třetími narozeninami). In: *Šance dětem* [online]. [cit. 2016-12- 13]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/vyvoj-ditete-a-jeho-potreby/batoleci-obdobi-mezi-prvnimi-a-tretim-narozeninami.shtml>

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana (2006). *Vývojová psychologie, 2*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-1284-9.

LANGMEIER, Josef, LANGMEIER Miloš, a Dana KREJČÍŘOVÁ (1998). *Vývojová psychologie s úvodem do neurofyzologie*. Praha: H & H. ISBN 80-7319-016-8.

MIŠURCOVÁ, Věra (rok neuveden). Vznik české mateřské školy. In: *Pedagogická fakulta Univerzita Karlova* [online]. [cit. 2017-02- 12]. Dostupné z: pages.pdf.cuni.cz/pedagogika/?attachment_id=5262&edmc=5262

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2017). In: *Ministerstvo školství, mládeže, tělovýchovy* [online]. [cit. 2017-02- 03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1>

Informační materiál ke vzdělávání dětí od dvou do tří let v mateřské škole (2017). In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2016-12- 13]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/39798_1_1/

NÚV (2014). Zařazování dětí mladších tří let do mateřské školy. In: *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 2017-02- 16]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/nuv/VZ/V2014.pdf>

PALONCYOVÁ, Jana et al (2014). Nové formy denní péče o děti v České republice. In: *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.* [online]. [cit. 2017-02- 18]. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_381.pdf>

PALONCYOVÁ, Jana et al (2013). Systém denní péče o děti do 6 let ve Francii a v České republice. In: *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.* [online]. [cit. 2017-02- 18]. Dostupné z <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_356.pdf>

PESLEROVÁ, Veronika (2006). Prostředky netradičních forem a metod práce. In: *Knihovnický zpravodaj vysočina* [online]. [cit. 2016-12- 13]. Dostupné z: <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=968&idr=8&idci=20>

PLÍVOVÁ, Viktorie (2011). Dětská skupina ministerstva práce a sociálních věcí, In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2016-12- 01]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11301/tzmpsv230811.pdf>

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ Jiří (1995). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-029-4

STRALCZYNSKÁ, Barbora (2012). Předškolní výchova ve struktuře evropských vzdělávacích systémů na příkladu německy mluvících zemí. In: *Orbis scholae* [online]. [cit. 2017-01- 23]. Dostupné z: http://www.orbisscholae.cz/archiv/2012/2012_1_05.pdf

SVOBODOVÁ, Lucie (2015). *Dvouleté děti v mateřské škole*. [Bakalářská práce]. Brno: Pedagogická fakulta Masarykova univerzita v Brně, s. 52

SYSLOVÁ, Zora (2013). *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Praha: GradaPublishing, a.s., ISBN 978-80-247-4309-7.

SYSLOVÁ, Zora, BORKOVCOVÁ, Irena, PRŮCHA, Jan (2014). *Péče a vzdělávání dětí v raném věku (komparace české a zahraniční studie)*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7478-354-8.

ŠTĚPÁNOVÁ, Jaroslava (2009). Osobnost – potřeby. In: *Metodický portál RVP* [online]. [cit. 2016-12-13]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Kabinet/Ucebni_texty/Psychologie_pro_st%C5%99edn%C3%AD_%C5%A1koly/Osobnost_7._-_pot%C5%99eby

ŠULOVÁ, Lenka (2005). *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0877-4

ŠVECOVÁ, Hana (2015). *Možnosti zařazení dětí mladších tří let do mateřských škol v mělnickém regionu*. [Diplomová práce]. Praha: Pedagogická fakulta Univerzita Karlova v Praze, s. 87

TĚTHALOVÁ, Marie (2016). Malé a velké děti v mateřské škole. *Informatorium*. Roč. XXIII. č. 10, s. 14 – 16. ISSN 1210-7506

VÁGNEROVÁ, Marie (2005). *Vývojová psychologie I*. PRAHA: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.

VÚP PRAHA (2004). Předškolní výchova a vzdělávání a její další vývoj v České republice v mezinárodním kontextu. In: *Metodický portál RVP* [online]. [cit. 2017-02-11]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/p/58/PREDSKOLNI-VYCHOVA-A-VZDELAVANI-A-JEJI-CESKE-VYVOJ-V-CESKE-REPUBLICI-V-MEZINARODNIM-KONTEXTU.html/>

Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-14-2005-sb-o-predskolnim-vzdelavani-1>

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi>

Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění pozdějších předpisů a další. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>

Vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-107-2005-sb-o-skolnim-stravovani-1>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon>

Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-247>

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-258>

Zákon č. 563/2004, o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů (a příslušné prováděcí předpisy). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-258>

Seznam příloh

Příloha A – Dotazník

Příloha A – Dotazník

Vážené respondentky, vážení respondenti, jmenuji se Lucie Roušarová a studuji Pedagogiku předškolního věku na UHK. Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění mého dotazníku, který je určen pro učitelky/učitele a ředitelé MŠ, kteří mají/měli ve své třídě dítě mladší tří let. Využijte ho ve své diplomové práci na téma: „Dvouleté dítě v mateřské škole.“ Ráda bych Vás požádala o pravdivé vyplnění. Ubezpečuji Vás, že dotazník je anonymní a dobrovolný.

Předem děkuji za spolupráci.

- 1) Jaký je Váš věk?
 - a) 19 – 29 let
 - b) 30 – 39 let
 - c) 40 – 49 let
 - d) 50 – 59 let
 - e) více než 60 let

- 2) Jaké je vaše pohlaví?
 - a) žena
 - b) muž

- 3) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
 - a) středoškolské
 - b) vyšší odborné
 - c) vysokoškolské bakalářské
 - d) vysokoškolské magisterské

- 4) Jak dlouho pracujete v mateřské škole?
 - a) 0 – 5 let
 - b) 6 – 10 let
 - c) 11 – 15 let
 - d) 16 – 20 let
 - e) Více let

- 5) Máte ve třídě zařazeny dvouleté děti/měla jste někdy ve třídě dvouleté děti?
- a) Ano (nyní)
 - b) Ano (jen v minulosti)
 - c) Ano (nyní i v minulosti)
 - d) ne

Následující otázky se týkají pedagogů, kteří mají/měli dvouleté děti ve třídě (otázky č. 6 – 13).

- 6) Myslíte si, že je vhodné zařazovat dvouleté děti do MŠ?

a) Ano

Uveďte prosím důvod

.....
.....
.....

b) Ne

Uveďte prosím důvod

.....
.....
.....

- 7) Myslíte si, že mají dvouleté děti ve Vaší MŠ vyhovující podmínky v oblasti materiální? (hračky, pomůcky, vybavení)

Ano spíše ano nedokážu posoudit spíše ne ne

- 8) Myslíte si, že mají dvouleté děti ve Vaší MŠ vyhovující podmínky v oblasti hygieny? (nočníky, přebalovací stůl, náhradní oblečení, pleny)

Ano spíše ano nedokážu posoudit spíše ne ne

- 9) Myslíte si, že mají dvouleté děti ve Vaší MŠ vyhovující podmínky v oblasti životosprávy? (strava, odpočinek, spánek)

Ano spíše ano nedokážu posoudit spíše ne ne

10) Myslíte si, že mají dvouleté děti ve Vaší MŠ vyhovující podmínky v oblasti psychosociální? (bezpečí, adaptace)

Ano spíše ano nedokážu posoudit spíše ne ne

11) Myslíte si, že je ke vzdělávání dvouletých dětí ve Vaší MŠ nezbytná další pomocná síla? (chůva)

Ano spíše ano nedokážu posoudit spíše ne ne

12) Myslíte si, že jsou pro dvouleté dítě lepší třídy

a) heterogenní

b) homogenní

13) V čem spatřujete přínosy a rizika zařazení dvouletých dětí do MŠ?